

**Założenia do nowelizacji ustawy –
Prawo o szkolnictwie wyższym oraz
ustawy o stopniach naukowych i tytule
naukowym oraz o stopniach i tytule
w zakresie sztuki.**

Założenia do nowelizacji ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

I. Potrzeby i cel uchwalenia zmian w ustawach.....	3
II. Aktualny stan stosunków społecznych w nauce i szkolnictwie wyższym.....	4
III. Aktualny stan prawny.....	14
IV. Możliwości podjęcia alternatywnych środków.....	15
V. Podmioty na które będą oddziaływać projektowane ustawy.....	15
VI. Przewidywane skutki finansowe.....	16
VII. Propozycje rozstrzygnięć i ich uzasadnienie.....	17
1. Nowy model zarządzania szkolnictwem wyższym.....	17
2. Model kariery naukowej.....	32
3. Studia i studenci.....	42
VIII. Przepisy przejściowe i dostosowujące.....	49
IX. Przepisy upoważniające.....	50
X. Termin wejścia w życie.....	54
XI. Ocena przewidywanych skutków (kosztów i korzyści) społeczno-gospodarczych regulacji.....	54

I. Potrzeby i cel uchwalenia zmian w ustawach

Obecny system szkolnictwa wyższego w Polsce jest niewystarczająco konkurencyjny na europejskim rynku edukacyjnym. W obliczu zbliżającego się głębokiego niżu demograficznego oraz reform, które przeprowadzane są we wszystkich krajach Unii Europejskiej niezbędne jest wprowadzenie zmian legislacyjnych, które doprowadzą do tego, aby nauka polska – podobnie jak zasilane nią szkolnictwo wyższe – mogły lepiej konkurować ze światem, a dla studentów i uczonych spoza Polski polskie środowisko akademickie stało się bardziej atrakcyjne.

Reforma szkolnictwa wyższego odpowiadająca wyzwaniom cywilizacyjnym i ogólnoswiatowym trendom jest dla Polski wyzwaniem o charakterze strategicznym, pozwalającym na wprowadzenie do naszego systemu najlepszych rozwiązań instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych sprawdzonych w krajach o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Dokonanie projektowanych zmian systemowych powinno zapewnić polskim studentom wysokiej jakości kształcenie, polskim uczonym przyniesie szansę uczestnictwa w największych międzynarodowych przedsięwzięciach badawczych, a polskim uczelniom stworzy perspektywę systematycznego rozwoju i stałego zwiększania potencjału badawczo-dydaktycznego.

Jednym z kluczowych środków służących osiągnięciu wyżej wymienionych celów jest stworzenie mechanizmów bardziej racjonalnego finansowania szkolnictwa wyższego opartego na osiągniętych efektach pracy naukowej i dydaktycznej. Służyć temu ma zmiana sposobu finansowania uczelni tak, aby coraz większa liczba funduszy rozdysponowywana była w drodze konkursów, a zakres finansowania z budżetu państwa zależał docelowo od jakości uczelni.

Proponowane rozwiązania dotyczące zarówno systemu zarządzania szkołami wyższymi, modelu kariery akademickiej oraz praw i obowiązków studentów służyć mają też zmianie modelu kształcenia i ukierunkowaniu go na lepsze przygotowanie absolwentów, którzy posiadać będą nie tylko najnowszą, uniwersalną wiedzę, ale także umiejętności zgodne z wyzwaniami cywilizacyjnymi XXI wieku i potrzebami wynikającymi z rozwoju gospodarczego Polski.

Przedstawione propozycje w systemie **zarządzania uczelniami** zmierzają przede wszystkim do zwiększenia autonomii szkół wyższych w zakresie prowadzenia dydaktyki. Wszystkie uczelnie zostaną uwolnione od skomplikowanych centralnych procedur administracyjnych, natomiast najlepsze otrzymają pełną swobodę w zakresie tworzenia autorskich, innowacyjnych i interdyscyplinarnych kierunków studiów. Promocji najlepszych służyć będzie również silniejsze powiązanie finansowania z efektami działalności dydaktycznej i naukowej. Wyłonione zostaną KNOW-y – Krajowe Naukowe Ośrodki Wiodące. Będzie to pierwszy krok w kierunku stworzenia w Polsce uczelni flagowych wyróżniających się jakością badań naukowych i dydaktyki w skali Europy. Priorytetowo będą również jednak traktowane te uczelnie, które poprzez integrację z regionalnym rynkiem pracy, środowiskiem gospodarczym oraz otoczeniem społecznym realizować będą zadania naukowo-badawcze specyficzne dla regionu. Jednym z instrumentów, który pozwoli na bardziej dynamiczną współpracę uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym będzie wprowadzenie możliwości powołania rektora w drodze otwartego konkursu oraz zwiększenie jego kompetencji i zakresu odpowiedzialności.

Drugim elementem reformy jest **kariera naukowa**. Struktura wiekowa oraz sposób awansu w Polsce znacząco odbiegają od standardów światowych. Stan ten nie znajduje uzasadnienia w osiągnięciach naukowych takich jak publikacje w międzynarodowych pismach recenzowanych, ilość i jakość cytowań, patenty, granty z instytucji zagranicznych: niski poziom powyższych

wskaźników nie odzwierciedla polskiego potencjału naukowego. Punktem zwrotnym mogą okazać się proponowane mechanizmy mające na celu podniesienie poziomu doktoratów, uproszczenie procedury habilitacyjnej, rozliczanie pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych z realnych osiągnięć naukowych oraz otwarcie uczelni na wybitnych naukowców z zagranicy.

Filarem reformy są również rozwiązania dotyczące **studentów**. Mają one na celu zniesienie barier, szczególnie dla studentów pochodzących z rodzin mniej zamożnych, poprzez stworzenie nowoczesnego systemu stypendialnego, zwiększenie środków na pomoc materialną, uproszczenie procedur i ułatwienia w systemie poręczeń w zakresie przyznawania kredytów studenckich. Ochronę praw studenta zapewni wprowadzenie obowiązku umów zawieranych pomiędzy studentem a uczelnią. Z drugiej strony specjalne granty i nagrody dla najlepszych studentów i doktorantów mają na celu stworzenie w polskich ośrodkach optymalnych warunków dla rozwoju wybitnych młodych naukowców. Efektywne mechanizmy łączące uczelnie z rynkiem pracy podniosą z kolei poziom przygotowania absolwentów do potrzeb pracodawców.

Założenia te są efektem konsultacji społecznych rozpoczętych dnia 26.04.2008r. w Kancelarii Premiera RP przedstawieniem „Projektu założeń”. **W kontekście przyjętego przez rząd w grudniu 2008 r. pakietu pięciu ustaw reformujących naukę proponowane rozwiązania są niezbędnym krokiem dla zapewnienia spójności systemu szkolnictwa wyższego z systemem nauki.**

Proponowane zmiany służyć będą zrealizowaniu celów strategicznych określonych w przyjętym przez Rząd dokumencie „Polska 2030. Wyzwania rozwojowe”. Dodatkowo ważne jest, aby najlepsze polskie uczelnie osiągnęły miejsce w pierwszej dwudziestce w rankingach europejskich do 2020 roku, a także, aby, w perspektywie krótkoterminowej, w okresie najbliższych 5 lat nastąpiło zwiększenie liczby studentów z zagranicy studiujących w RP o 200%

II. Aktualny stan stosunków społecznych w nauce i szkolnictwie wyższym

Szkolnictwo wyższe w Polsce jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów życia społecznego. W ciągu dwudziestu ostatnich lat przeszło gwałtowne ilościowe oraz instytucjonalne przemiany. Liczba studentów wzrosła czterokrotnie, umożliwiono powstanie niepublicznych szkół wyższych, a także wprowadzono niepubliczne formy kształcenia. Obecnie w Polsce w 457 uczelniach, – 131 publicznych i 326 niepublicznych, kształcą się prawie 2 miliony studentów, co daje Polsce jeden z najwyższych na świecie wskaźników skolaryzacji oraz największą liczbę instytucji szkolnictwa wyższego w Europie.

Polskie szkolnictwo wyższe jest finansowane odpowiednio do zamożności kraju. Jednym ze wskaźników ilustrujących politykę rządu jest część narodowego bogactwa, jaką przeznaczają się rocznie na szkolnictwo wyższe. W przypadku Polski jest to 1.6% produktu krajowego brutto¹, co nieznacznie przekracza średnią dla krajów europejskich (1.5% PKB). Potwierdza to również analiza wysokości wydatków przeznaczanych na szkolnictwo wyższe relatywnie do PKB na jednego mieszkańca.

¹ W statystkach OECD wydatki na naukę i szkolnictwo wyższe ujęte są w jedną kategorię. Podobna klasyfikacja stosowana jest wydawanym przez GUS informatorze „Szkoly Wyzsze i ich finansy”.

Roczne wydatki na instytucje edukacyjne na jednego studenta w stosunku do PKB na mieszkańca (2005)	
Australia	43
Czechy	33
Niemcy	41
Grecja	24
Holandia	40
Japonia	41
Polska	41
Słowacja	36
Szwecja	49
Węgry	37
Wielka Brytania	43
OECD średnia	40
EU19 średnia	38

Źródło: *Education at a Glance, 2008*

Wydatki przeznaczane w Polsce na szkolnictwo wyższe są relatywnie wyższe od wydatków społeczeństw innych rozwijających się krajów naszego regionu, takich jak Czechy, Węgry oraz Słowacja, i są porównywalne z Niemcami i Japonią. Należy podkreślić, że Polska odnotowuje dynamiczny wzrost tych nakładów w ostatnich latach. W stosunku do 2000 roku PKB per capita przeznaczany na naukę i szkolnictwo wyższe zwiększył się o ok. 39% podczas gdy kraje OECD zanotowały średni wzrost zaledwie o ok. 11% (OECD 208:224).

Korzeni problemu związanego z wysokością i mechanizmami finansowania należy szukać w poprzednim systemie ustrojowym, w którym z powodów ideologicznych nie inwestowano w długofalowy rozwój szkolnictwa wyższego, dający gwarancję wysokiej jakości kształcenia, innowacyjności i konkurencyjności. Zwłaszcza pod względem infrastruktury badawczej polskie szkolnictwo wyższe u progu transformacji ustrojowej znajdowało się katastrofalnym stanie. Początek okresu transformacji nie mógł radykalnie zmienić tej sytuacji, bowiem budżet państwa musiał w pierwszej kolejności łagodzić społeczne koszty przemian systemowych. W kolejnych latach następował wzrost tych nakładów; towarzyszyły temu relatywnie wysokie nakłady na cele inwestycyjne. W statystykach prowadzonych przez OECD Polska należy do liderów pod względem proinwestycyjnej struktury wydatków, przeznaczając około 12% budżetu szkolnictwa wyższego na inwestycje (*capital investment*). Utrzymywanie tego trendu powinno pozostać istotnym priorytetem dla polskiego szkolnictwa wyższego (OECD 2008: 296).

W tym aspekcie trzeba podkreślić, że od kilku lat utrzymuje się wysoki poziom finansowania infrastruktury dydaktycznej i badawczej. Według danych GUS, w 2007 roku wydano na ten cel 2 mld złotych, pięciokrotnie więcej niż w 1990 roku. Oznacza to, że część uczelni posiada już, albo jest w trakcie zaawansowanych zmian jakościowych, modernizowania infrastruktury badawczej oraz dydaktycznej. Społeczeństwo polskie ma prawo oczekiwać, że zmiany w szkolnictwie wyższym wywołają efekt „kuli śnieżnej” i będą silnie oddziaływać na wzrost kapitału intelektualnego i rozwój gospodarki.

Na koniec warto wspomnieć o pewnym paradoksie systemowym. Szkoły wyższe w Polsce otrzymują finansowanie na działalność dydaktyczną wedle algorytmu nie uwzględniającego kryterium efektów kształcenia, natomiast mocno opartego na ocenie działalności badawczej (na ocenie parametrycznej jednostek). Z drugiej strony, szkoły wyższe – szczególnie w aspekcie

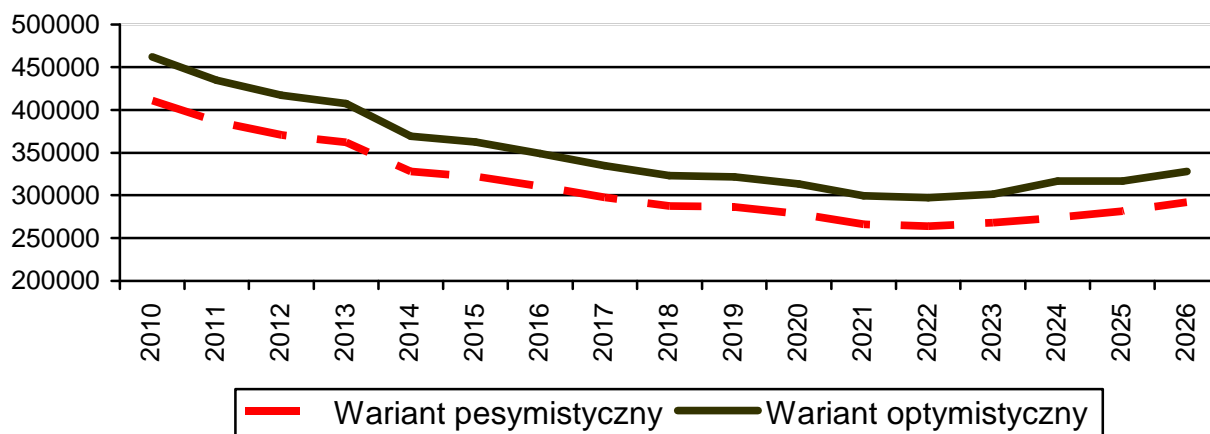
międzynarodowym – rozliczane są z efektów prowadzonych badań, które stanowią podstawę budowania prestiżu zewnętrznego uczelni.

Boom edukacyjny jest niewątpliwym sukcesem polskiej transformacji, ale polskie szkolnictwo wyższe, aby w pełni się rozwijać, musi sprostać wyzwaniom związanym z niżem demograficznym, słabym umiędzynarodowieniem, wadliwą strukturą kształcenia, skomplikowaną ścieżką kariery naukowej, tradycyjnym zarządzaniem w publicznych uczelniach oraz brakiem powiązania ze środowiskiem zewnętrznym.

Zbliżający się niż demograficzny zagraża egzystencji wielu polskich uczelni

Pierwsze wyzwanie, jakie w najbliższych latach stanie przed szkolnictwem wyższym wynika ze zmian demograficznych w polskim społeczeństwie. W okresie najbliższych kilkunastu (dwunastu-trzynastu) lat nastąpi znaczny spadek populacji ludności w wieku 19-24 lat. Oznacza to, że jeżeli na niezmiennym poziomie zostanie utrzymany udział maturzystów ubiegających się o przyjęcie na studia to liczba kandydatów na studia będzie systematycznie spadać – nawet o 30% obecnie notowanej liczby kandydatów.

Liczba kandydatów na studia 2010-2026

Przedstawiając konsekwencje niżu demograficznego wystarczy wskazać, iż w 2008 r. tylko publiczne uczelnie przyjęły w 2008 roku na pierwszy rok studiów dziennych około 200 tysięcy studentów, natomiast w 2021 roku wszystkich maturzystów będzie około 275 tysięcy. Nie ma zatem wątpliwości, że nadchodzący niż demograficzny będzie ogromnym wyzwaniem dla całego systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. W szczególnie trudnej sytuacji znajdą się szkoły niepubliczne, które finansowo są silnie uzależnione od prowadzonej dydaktyki. W tym kontekście dodatkowym niekorzystnym czynnikiem jest struktura niepublicznych szkół wyższych, wśród których ponad połowa to szkoły kształcące mniej niż tysiąc studentów. Będą one szczególnie narażone na wahania demograficzne.

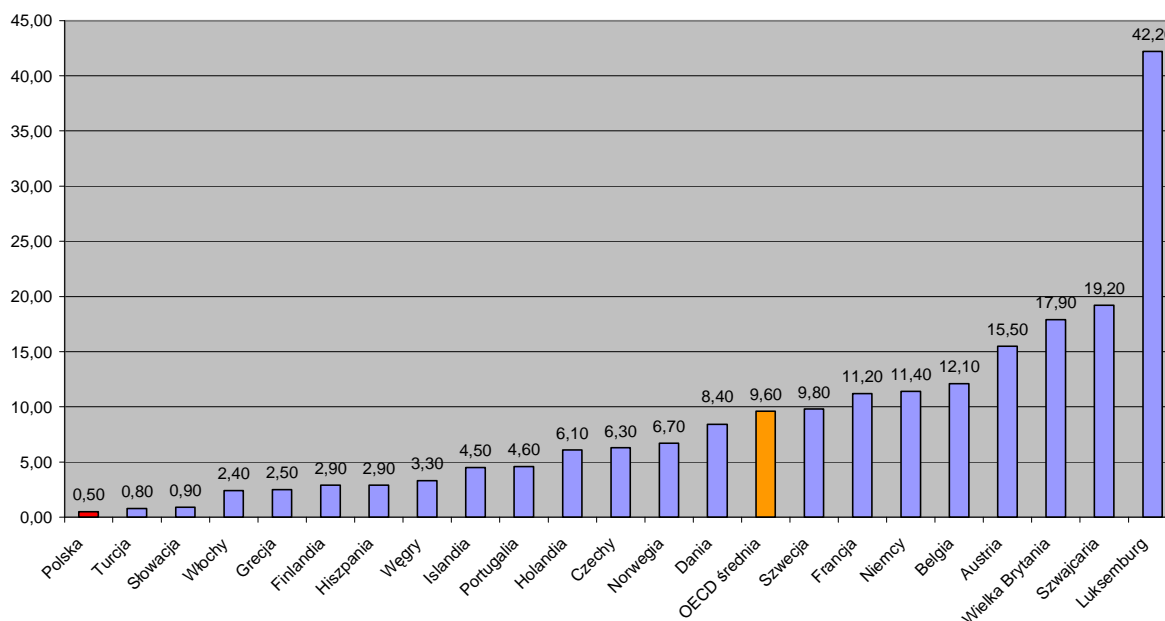

Liczba Studentów	Liczba Uczelni Publicznych	Liczba Uczelni Niepublicznych
< 1000	20	153
1001 - 3000	19	104
3001 - 5000	23	31
5001 - 10000	21	24
10001 - 20000	28	7
> 20000	17	1

Umiejdzynarodowienie szkół wyższych

Szkolnictwo wyższe ma charakter globalny, czego wyrazem jest internacjonalizacja procesu kształcenia oraz wzrost mobilności studentów oraz pracowników akademickich. Umiejdzynarodowienie sfery szkolnictwa wyższego widać w sposób szczególny w gwałtownie wzrastającej liczbie studentów studiujących poza krajem swego pochodzenia. Według statystyk OECD w 1975 roku było to zaledwie 0.6 miliona podczas gdy w 2008 roku liczba ta zwiększyła się niemal pięciokrotnie i przekroczyła 3 miliony. Kształcenie studentów zagranicznych stało się dochodową działalnością, która w skali ogólnoswiatowej została zdominowana przez kilka krajów. Ponad połowa zagranicznych studentów kształci się w pięciu głównych państwach: USA (20%), UK (11.3%), Niemcy (8.9%), Francja (8.5%), Australia(6.1%).

Udział studentów zagranicznych w populacji studentów wybranych krajów europejskich w 2006 roku

Na tym tle Polska prezentuje się bardzo słabo z 13,7 tysiącami obcokrajowców na uczelniach, co stanowi zaledwie 0,43% ogółu studentów zagranicznych na świecie. Dobrym wskaźnikiem

mierzącym stopień umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego danego kraju jest relacja liczby obcokrajowców do całej populacji studentów, która w Polsce wynosi 0,5%. Dla porównania warto nadmienić, że na Węgrzech ten wskaźnik wynosi 3,3%, w Czechach 6,3%, na Słowacji 0,9%, a średnia krajów OECD to 9,6%. Warto jednak zauważyć, że pod względem liczby obcokrajowców polskie szkolnictwo wyższe zmienia się pozytywnie i według wskaźników OECD ich liczba powoli, ale systematycznie rośnie. Nie zmienia to jednak faktu, że oferta dydaktyczna polskich uczelni pozostaje mało atrakcyjna dla studentów z zagranicy.

	Liczba polskich studentów, którzy wyjechali na stypendium Erasmusa	Liczba zagranicznych studentów, którzy przyjechali na stypendium Erasmusa do Polski
1998/1999	1426	220
1999/2000	2813	466
2000/2001	3691	614
2001/2002	4322	750
2002/2003	5419	996
2003/2004	6278	1459
2004/2005	8388	2332
2005/2006	9974	3063
2006/2007	11219	3730
2007/2008	12900	4000

Proces internacjonalizacji szkolnictwa wyższego będzie nabierał tempa, a według wszelkich prognoz liczba studentów kształconych poza krajem swego pochodzenia będzie systematycznie rosła. Jest to ogromna szansa, która poza niewątpliwie silnym walorem edukacyjnym, społecznym oraz kulturowym przynosi wymierne korzyści ekonomiczne dla uczelni oraz budżetu stając się dla wielu krajów istotnym sektorem gospodarki. Prezentuje to tabela, w której oszacowano dochody, jakie uzyskują poszczególne państwa z tytułu kształcenia studentów zagranicznych bazując na średniej wysokości czesnego pobieranego w danym kraju od zagranicznych studentów.

	Liczba studentów zagranicznych	Średnia wysokość czesnego w USD (PPP)	Iloczyn liczby zagranicznych studentów i średniego czesnego (w USD)
Australia	177 034	3 855	682 521 832
Nowa Zelandia	69 390	1 764	122 398 485
UK	318 399	1 859	591 903 741
USA	590 167	5 027	2 966 769 509
Hiszpania	45 603	795	36 269 297
Japonia	125 917	6 117	770 222 644
Austria	34 484	837	28 872 044
Kanada	75 249	3 464	260 645 731

Włochy	44 921	1 017	45 668 331
--------	--------	-------	------------

W Europie miarą umiędzynarodowienia jest bilans studentów przyjeżdżających oraz wyjeżdżających w ramach europejskiego programu mobilności studentów i nauczycieli akademickich Erasmus. Ze statystyk podawanych przez Komisję Europejską wynika, że w roku akademickim 2006/2007 do Polski przyjechało 3730 studentów, podczas gdy w tym samym czasie 11.219 polskich studentów wyjechało studiować za granicę. Innymi słowy, na miejsce 1 studenta zagranicznego, przybywającego do Polski w ramach Erasmusa, przypadło aż 3 polskich studentów wyjeżdżających za granicę. Nie może więc dziwić, że wśród stu uczelni europejskich przyjmujących największą liczbę studentów w ramach programów Erasmus (w roku akademickim 2006/2007) są tylko dwie polskie uczelnie i znajdują się one zresztą na bardzo odległych pozycjach: Uniwersytet Jagielloński (84) oraz Uniwersytet Warszawski (99). Jak pokazuje tabela poniżej liczba studentów przyjeżdżających do Polski w ramach programu Erasmus wprawdzie rośnie, ale stosunkowo wolno.

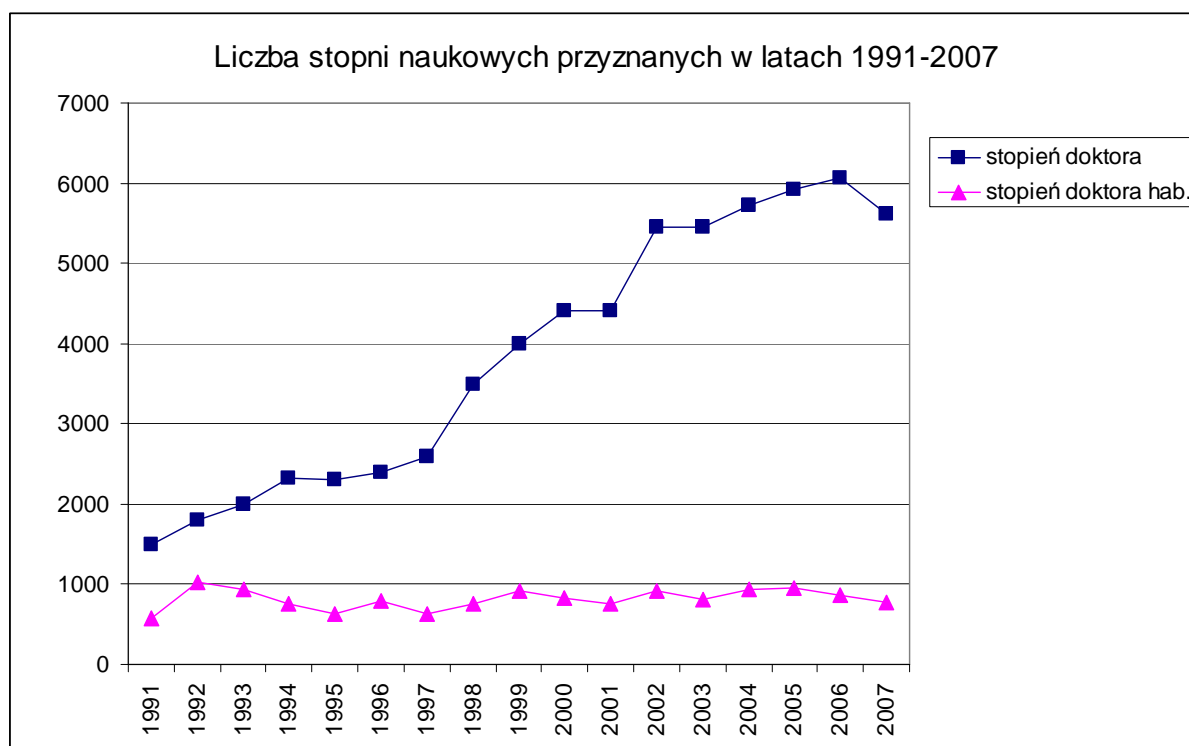
Struktura kierunków kształcenia

Polski boom edukacyjny był wywołany otwarciem rynku dla niepublicznego szkolnictwa wyższego na początku lat 90. W pierwszej kolejności, zarówno w szkołach publicznych, jak i niepublicznych, rozwijano kierunki, które nie wymagały inwestycji infrastrukturalnych, laboratoriów oraz specjalistycznego sprzętu, a przede wszystkim te, na które był popyt wśród kandydatów. Obecnie w Polsce studenci kształcą się na ponad 200 kierunkach, w tym unikatowych oraz makrokierunkach. Najwięcej studentów studiuje na kierunkach ekonomicznych oraz administracyjnych – 23%, społecznych – 13.9%, pedagogicznych – 12%, humanistycznych – 8.8%, inżynieryjno-technicznych – 6.8%, medycznych – 5.8%, informatycznych – 4.9%, usług dla ludności – 3.7%, prawnych – 3.1% oraz ochrony środowiska – 1.4% (kategoria „pozostałe kierunki” to 16.4%). Gwałtowny rozwój szkolnictwa wyższego spowodował, że formalny dokument potwierdzający wykształcenie na poziomie wyższym stał się warunkiem koniecznym, choć niewystarczającym do osiągnięcia sukcesu na rynku pracy. Efektem tego zjawiska stała się nieproporcjonalnie szeroka rozbudowa segmentu kierunków humanistycznych oraz społecznych, które zasadniczo uznawane są za mniej pracochłonne i absorbujące dla studentów. Zła struktura kształcenia obniża wartość dodaną kształcenia na poziomie wyższym w Polsce. Mierzona w zarobkach absolwentów szkół wyższych w relacji do średniej płacy na rynku pracy należy do jednej z najniższych w Europie. Wyższe wykształcenie zwiększa średnio zarobki o 28% w Polsce, podczas gdy w USA 76.8%, Portugalii 68.8% czy we Francji 64.6%.

Struktura kształcenia nie odpowiada oczekiwaniom pracodawców, według przeprowadzonych ekspertyz polscy pracodawcy potrzebują przede wszystkim inżynierów oraz informatyków, co nie ma odzwierciedlenia w kierunkach kształcenia. W przypadku kierunków technicznych w 2013 roku w przemyśle może zabraknąć nawet 46,8 tys. inżynierów, a w usługach niedobór ten może wynieść ponad 22 tysiące. Obecna struktura kształcenia nie jest w stanie sprostać tym oczekiwaniom.

Skomplikowana ścieżka kariery naukowej

Siłą napędową rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego są sami naukowcy. W polskim szkolnictwie wyższym zatrudnionych jest w sumie 170 tys. pracowników², z czego 100 tys. stanowią nauczyciele akademicy, pracujący głównie w szkołach publicznych (84 tys.), a tylko w niewielkim stopniu w instytucjach niepublicznych (16 tys.). W ciągu ostatnich 20 lat w Polsce trzykrotnie wzrosła liczba branych doktoratów, liczba ta nie miała jednak wpływu na wzrost pracowników naukowych ze stopniem doktora habilitowanego – uprawnionych m.in. do prowadzenia samodzielnych badań naukowych oraz pełnienia funkcji promotorskich. Przedstawione poniżej dane pokazują, że rozwój naukowy polskich uczonych w pewnym momencie ulega spowolnieniu, albo nawet zatrzymaniu. Etapem krytycznym jest uzyskanie stopnia doktora habilitowanego, co ilustruje wykres przedstawiający liczbę przyznawanych stopni naukowych.

Konsekwencją tego spowolnienia jest niekorzystna z punktu widzenia rozwoju nauki struktura wiekowa polskich uczonych. Pracownicy uzyskują samodzielność w bardzo późnym wieku. Co więcej, obserwowany jest trend starzenia się osób osiągających kolejne szczeble kariery naukowej, co szczególnie dotyczy stopnia doktora habilitowanego. Według danych OPI aż 64% osób uzyskuje

² Przez „pracowników” będziemy rozumieli liczbę przeliczeniowych etatów.

stopień doktora habilitowanego po ukończeniu 45 roku życia. Deficyt napływu młodej kadry akademickiej jest szczególnie widoczny w zestawieniu ze wzrastającą liczbą studentów w ciągu ostatnich dwudziestu lat. Tabela poniżej przedstawia skale tego deficytu

rok	Liczba doktorów	Liczba doktorów habilitowanych	Liczba profesorów tytularnych	Liczba studentów
1994	22068	7296	5310	573 173
1995	22020	7596	5352	671 852
1996	21154	8191	6118	785 470
1997	20404	8083	5967	917 945
1998	22805	8350	6205	1 082 657
1999	23529	8451	6601	1 265 347
2000	24928	10561	8963	1 421 277
2001	26125	10705	8941	1 578 241
2002	27555	11656	9987	1 718 747
2003	30722	11037	10314	1 792 940
2004	30017	13047	10539	1 850 574
2005	32024	13967	11000	1 917 293
2006	35748	13438	11779	1 943 740
2007	36871	13646	11886	1 929 693

Tradycyjne zarządzanie uczelniami

Polskie uczelnie są zarządzane tradycyjnie, w sposób demokratyczny (elekcyjny), co powoduje, że zarządzanie uczelnią z natury rzeczy ma charakter zachowawczy i jest wypadkową niestabilnych kompromisów pomiędzy różnymi, np. wydziałowymi środowiskami i grupami interesu.

Zarządzanie w sektorze szkolnictwa wyższego jest raczej przestarzałe i świadczy, iż brak jest ustalania celów, wybierania priorytetów, tworzenia zachęt lub weryfikacji realizacji ustalonych celów. Najważniejsze stanowiska na uczelniach (rektorzy, prorektorzy, dziekani) obejmowane są przez osoby z największym dorobkiem naukowym lub obsadzone przez grupy interesów³.

Tradycyjne zarządzanie kolegialne i model elekcyjny obecnie dominują w większości krajów dawnego bloku wschodniego (Litwa, Czechy, Węgry, Łotwa, Polska, Słowacja i Słowenia), gdzie uniwersytety odegrały szczególną polityczną rolę w okresie walki z komunizmem, podczas gdy w krajach Europy Zachodniej (Dania, Austria, UK, Szwecja, Holandia czy Irlandia) – gdzie kontekst polityczny jest inny – wprowadzono modele bardziej menadżerskie. Tradycyjny model zarządzania szkołą wyższą sprawdzał się dobrze w warunkach statycznego państwa opiekuńczego, ale powolne wycofywanie się z modelu państwa opiekuńczego doprowadziło do stopniowego wprowadzenia

³ Bank Światowy. 2004. Szkolnictwo wyższe w Polsce. Warszawa, s.29.

mechanizmów rynkowych do sfery szkolnictwa wyższego. Świat, w którym przyszło działać współczesnym uczelniom, stał się zmienny i nieprzewidywalny. Towarzyszyła temu komercjalizacja wiedzy i ekspansja podmiotów komercyjnych (firm badawczych oraz konsultingowych) sprzyjająca wzrostowi konkurencji w tym obszarze. Wprawdzie instytucje akademickie już dawno utraciły monopol na tworzenie i rozpowszechnianie wiedzy, ale w gospodarce opartej na wiedzy ekspansja podmiotów for-profit zmusza je do przyjęcia bardziej menadżerskiego modelu zarządzania – podejmowania odważniejszych działań, ryzykowania i eksperymentowania.

Zarządzenie szkolnictwem wyższym w XXI wieku wymaga połączenia misji akademickiej ze zdolnością zarządzania, a nie zastępowaniem jednego elementu drugim⁴.

Dostrzegalny jest także brak tradycji porównywania ocen jakości pracy naukowej i dydaktycznej uczelni oraz powiązania efektów działania z finansowaniem uczelni publicznych. Polskie szkolnictwo wyższe jest słabo przygotowane do funkcjonowania w warunkach rynkowych. Uczelnie stoją przed koniecznością wyboru pomiędzy tradycyjnymi a nowoczesnymi mechanizmami funkcjonowania i wzorami zarządzania. Nie jest to wybór prosty, bowiem w szkołach wyższych, a szczególnie w uniwersytetach historia odgrywa znaczącą rolę i trudno reformować strukturę oraz sposób funkcjonowania instytucji akademickich w oderwaniu od ich wielowiekowej tradycji. W Europie Zachodniej nawet uczelnie o najbogatszej tradycji potrafiły jednak radykalnie zmienić model zarządzania tak, aby utrzymać czołową pozycję w świecie nauki. Wystarczy przywołać tu przykłady uniwersytetów w Cambridge czy Oxfordzie, które zdołały zaadoptować zmiany zachodzących w społeczeństwie również w swoim systemie zarządzania.

Zmiany w zarządzaniu publicznymi szkołami wyższymi są w polskich warunkach niezmiernie trudne; niemal wszystkie raporty międzynarodowych organizacji takich jak OECD czy Bank Światowy dokonujących cyklicznych ewaluacji polskiego szkolnictwa wyższego podkreślają jednak konieczność modernizacji ustroju uczelni, który w obecnej formie nie sprzyja budowaniu ich silnej pozycji międzynarodowej.

Słabe powiązanie z otoczeniem zewnętrznym

Polskie uczelnie, szczególnie publiczne, charakteryzuje słaby związek z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Polska tradycja akademicka oraz obowiązujące rozwiązania prawno-finansowe, sprzyjają tworzeniu się wyalienowanej ze środowiska zewnętrznego kultury akademickiej, której symbolem stała się *wieża z kości słoniowej*.

W większości uczelnie polskie nie koncentrują uwagi na potrzebach przedsiębiorstw stosujących zaawansowane technologie ani też na potrzebach społeczeństwa. Brakuje również powiązań (np. kontraktów lub wspólnych badań, wymiany personelu, wymiany patentów, udzielania licencji na technologie, zakupu/współużytkowania sprzętu) między uczelniami a środowiskiem biznesowym oraz sektorami przemysłu⁵.

Słabe powiązanie z otoczeniem zewnętrznym przejawia się na dwóch zasadniczych poziomach – polityki rządowej oraz polityki uczelni. Raporty organizacji międzynarodowych wskazują na potrzebne zbliżenie uczelni do społeczeństwa, na budowanie silniejszych relacji między

⁴ OECD. 2003. Education policy analysis. Paryż, s. 75

⁵ Bank Światowy. 2004. Szkolnictwo wyższe w Polsce, s. 34.

szkółami wyższymi a otoczeniem społeczno-gospodarczym. Szkoły wyższe, nawet te o wspianiałej tradycji, nie mogą działać w społecznej izolacji. Jednak polski system szkolnictwa wyższego, w dużej mierze funkcjonując w tej izolacji jest ukierunkowany głównie na kształcenie teoretyczne, nie zawsze adekwatne do potrzeb praktyki, szczególnie w zakresie treści programów nauczania. Wynika to z braku elastyczności tworzenia oferty kształcenia, która jest pochodną stosunków pracy i niemożności przepływu pracowników między uczelniami, a także uczelniami i innymi organizacjami sektora publicznego, prywatnego oraz pozarządowego.

W Polsce nadmiernie rozbudowana jest oferta studiów pedagogicznych (15% studentów), ekonomiczno-administracyjnych (25.9%) oraz społecznych (15%), natomiast dostrzegalny jest deficyt młodzieży kształcącej się na kierunkach technicznych, przyrodniczych i w naukach ścisłych. Niedostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy powoduje, że tworzy się zjawisko (*overeducation*) zatrudniania absolwentów szkół wyższych znacznie poniżej posiadanych przez nich kwalifikacji, co zasadniczo podważa sens kształcenia. Problemem jest też rozwijanie tradycyjnych kierunków studiów słabo powiązanych ze współczesnymi kierunkami rozwoju nowoczesnej nauki.

Uczelnie samoistnie w niewystarczającym stopniu realizują postulat tworzenia bliższych relacji z otoczeniem zewnętrznym. Problemy znajdują się w trzech zasadniczych aspektach (a) instytucjonalnym, (b) tworzenia programów nauczania oraz (c) oferty badawczej oraz eksperckiej. W sferze instytucjonalnej można zaobserwować słabą współpracę uczelni oraz środowiska pracodawców z sektora publicznego, komercyjnego oraz pozarządowego. Władze akademickie z dużą dozą nieufności podchodzą do przedstawicieli świata gospodarczego oraz władz lokalnych, a zewnątrzni interesariusze nie mają organizacyjnej formuły współuczestnictwa (nawet w zakresie opiniowania) w procesie strategicznego zarządzania uczelnią. Wprawdzie istnieje szereg dobrych przykładów współpracy pojedynczych uczelni z otoczeniem zewnętrznym, ale w obowiązującym prawie trudno jest znaleźć odpowiednie ramy instytucjonalne dla usystematyzowania tej współpracy. Raporty OECD czy Banku Światowego wskazują jednoznacznie na potrzebę zwiększenia udziału reprezentantów przedsiębiorców, organizacji sektora publicznego, organizacji non-profit w ciałach zajmujących się strategicznym zarządzaniem w instytucjach szkolnictwa wyższego, a zwłaszcza wprowadzenie konwentów we wszystkich publicznych szkołach wyższych i nadanie im bardziej decyzyjnego charakteru.

Ogólnie w Polsce brakuje koncepcji uczestnictwa zainteresowanych stron, tj. uczelni, społeczności lokalnych oraz środowiska biznesu, w zarządzaniu instytucjami szkolnictwa wyższego⁶.

Oferta dydaktyczna większości polskich uczelni ma charakter podażowy, jest nieelastyczna oraz rzadko podlega wewnętrznej ewaluacji pod względem efektów kształcenia. W wymiarze badawczym polskie uczelnie stworzyły słabe mechanizmy instytucjonalne pozyskiwania funduszy (kontraktów) na badania i ekspertyzy od podmiotów zewnętrznych, zwłaszcza komercyjnych. OECD wskazuje na konieczność większego zaangażowania pracodawców, zarówno publicznych jak i niepublicznych w tworzeniu i ocenie programów nauczania na poziomie uczelni.

Struktura uczelni jest silnie rozdrobniona dyscyplinarnie, przez co uczelnie są w stanie tylko w niewielkim stopniu odpowiadać na potrzeby otoczenia zewnętrznego. Organizacja publicznych uczelni powoduje, że nie są one w stanie zaoferować wiedzy aplikacyjnej oraz świadczyć usługi

⁶ Ibidem.

i dostosować je do potrzeb podmiotów gospodarczych. Natomiast równolegle funkcjonuje dobrze rozwinięta sfera usług badawczych i eksperckich znajdująca się poza murami uczelni, zwłaszcza uczelni publicznych.

Efekt słabego powiązania uczelni z otoczeniem zewnętrznym ma bardzo wymierne konsekwencje w sferze badań naukowych. Polskie zespoły badawcze w sposób bardzo niewielki korzystają z funduszy unijnych przeznaczanych na obszar B+R (badania i rozwój), które są dystrybuowane w procedurze konkursowej. Brak współpracy pomiędzy szkołami wyższymi a światem gospodarczym utrudnia pozyskiwanie funduszy na prowadzenie badań. Taki stan rzeczy spycha polską naukę i szkolnictwo wyższe na europejski margines. Niepokojący jest fakt, że polscy badacze zdobywają w UE najmniej środków w przeliczeniu na poziom PKB, czego dowodem jest nieskuteczność działań polskich zespołów badawczych w 6. Programie Ramowym (lata 2002 – 2006). Program Ramowy opiera się na zasadzie solidarnej kontrybucji do wspólnego funduszu, z którego mogą korzystać badacze ubiegając się o fundusze w drodze otartych międzynarodowych konkursów. Polska „odzyskała” zaledwie 53,6% swojego wkładu do 6PR, co stanowi najniższy wskaźnik w Europie. Dla porównania, w przypadku Czech było to 75%, Węgier 96%, a Słowenii 155%. Jest to zjawisko szczególnie niepokojące, bowiem wielkość środków przeznaczonych na badania będzie się systematycznie zwiększała w kolejnych perspektywach finansowych UE kosztem malejącej puli funduszy strukturalnych. Jeżeli polskie zespoły badawcze nie będą skuteczniej konkurować o środki w ramach Programów Ramowych, wówczas istnieje poważna obawa, że polska nauka zostanie zepchnięta na zupełny margines.

III. Aktualny stan prawny

Zagadnienia wymagające zmian obecnie regulowane są następującymi aktami prawa powszechnie obowiązującego:

1. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.),
2. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.),
3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 sierpnia 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłacania stypendium ministra za osiągnięcia w nauce oraz stypendium ministra za wybitne osiągnięcia sportowe (Dz.U. Nr 153, poz. 1093),
4. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie rodzajów tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów i wzorów dyplomów oraz świadectw wydawanych przez uczelnie (Dz. U. Nr 11, poz. 61, z późn. zm.),
5. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostki organizacyjne uczelni (Dz. U. z 2007 r. Nr 1, poz. 3),
6. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1634),
7. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. Nr 187, poz. 1385),
8. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 czerwca 2006 r. w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminu studiów w uczelniach niespełniających wymagań określonych w art. 56 ust. 2 lub w art. 58 ust. 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 120, poz. 832),

9. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2008 r. w sprawie zasad podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych (Dz.U. Nr 89, poz. 544),
10. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048),
11. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 marca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków tworzenia i funkcjonowania filii, zamiejscowej podstawowej jednostki organizacyjnej oraz zamiejscowego ośrodka dydaktycznego uczelni (Dz. U. Nr 69, poz. 459),
12. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 kwietnia 2007 r. w sprawie wskaźników kosztochłonności poszczególnych kierunków, makrokierunków i studiów międzykierunkowych studiów stacjonarnych oraz stacjonarnych studiów doktoranckich w poszczególnych dziedzinach nauki (Dz.U. Nr 65, poz. 435, z późn. zm.),
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2004 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. Nr 15, poz. 128, z późn. zm.).

IV. Możliwości podjęcia alternatywnych środków

Aby uzależnić finansowanie uczelni od jakości ich pracy naukowej i dydaktycznej od 2007 roku Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego dystrybuuje środki strukturalne pochodzące z Unii Europejskiej w trzech programach operacyjnych: PO IŚ, PO IG, PO KL. Skutkiem tego jest prowadzenie odmiennej od dotychczasowej polityki finansowania projektów naukowych, infrastruktury badawczej, jak również projektów dotyczących poprawy jakości dydaktyki w ten sposób, że dystrybucja środków zyskuje charakter zadaniowy. Dzięki temu zmienia się struktura finansowania uczelni w kierunku finansowania konkursowego projektów służących rozwojowi uczelni oraz powiązaniu ich z rynkiem pracy. Jednakże, aby zapewnić zharmonizowanie polityki dystrybucji środków pochodzących z budżetu państwa z dystrybucją środków strukturalnych UE, także aby osiągnąć pozostałe cele reformy niezbędne jest wprowadzenie proponowanych zmian legislacyjnych.

W sprawach dotyczących modelu kariery naukowej oraz praw i obowiązków studentów przeprowadzono szereg zmian rozporządzeń m.in. w zakresie nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów wyższych uzyskanych za granicą, rodzajów tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów i wzorów dyplomów oraz świadectw wydawanych przez uczelnie, jak również studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostki organizacyjne uczelni. Jednakże zmiany te są niewystarczające a osiągnięcie zakładanych celów reformy możliwe będzie jedynie dzięki wprowadzeniu systemowych zmian proponowanych w dokumencie „Partnerstwo dla wiedzy”.

Oznacza to, że w aktualnym stanie prawnym nie jest możliwe podjęcie innych niż ww. alternatywnych środków w stosunku do uchwalenia projektowanej ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki umożliwiających osiągnięcie zamierzonych celu reformy.

V. Podmioty na które będą oddziaływać projektowane ustawy

Projektowane zmiany dotyczyć będą przede wszystkim: uczelni publicznych i niepublicznych, studentów i osób, które zamierzają podjąć studia, doktorantów, organów przedstawicielskich studentów i doktorantów, pracowników naukowych, naukowo-dydaktycznych i pozostałych pracowników, zatrudnionych w uczelniach, w związku z prowadzeniem kształcenia przez te uczelnie,

osób pełniących funkcje organów jednoosobowych oraz członków organów kolegialnych w uczelni, założycieli uczelni niepublicznych, pośrednio także osób z otoczenia naukowo-badawczego uczelni (jednostki naukowe), w tym pracowników Polskiej Akademii Nauk i instytutów badawczych (w rozumieniu projektu ustawy o instytutach badawczych), otoczenia gospodarczego, jednostek samorządu terytorialnego, aktualnie istniejących kolegiów językowych i nauczycielskich, Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, Państwowej Komisji Akredytacyjnej, Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, w ograniczonym zakresie Komitetu Ewaluacyjnego Jednostek Naukowych, przewidzianego w projekcie ustawy o zasadach finansowania nauki.

VI. Przewidywane skutki finansowe

Proponowane zmiany mają przede wszystkim charakter „efektywnościowy”; większość zmian ma na celu poprawę efektywności wydatkowania publicznych środków na szkolnictwo wyższe i nie wymaga dodatkowych nakładów z Budżetu Państwa. Dodatkowe nakłady związane są z dwiema propozycjami ustawowymi:

- a) utworzenie Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących;
- b) wprowadzenie statusu profesora w stanie spoczynku.

a) Zidentyfikowanie (w drodze konkursu) Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących będzie wiązało się z ich dodatkowym finansowaniem, w wysokości trzykrotnej dotacji statutowej na okres 5 lat. Przewiduje się, że począwszy od 2011 roku, co 2 lata będą wskazywane trzy KNOW-y. Jednorazowa dotacja dla KNOW na okres 5 lat będzie wynosić średnio około 10 mln zł. Jeżeli identyfikowanie KNOW obejmie 21 dyscyplin naukowych, to na dodatkowe finansowanie Ośrodków w 2026 roku przeznaczony będzie około 40 mln zł.

b) Wprowadzenie statusu profesora w stanie spoczynku dla profesorów przechodzących na emeryturę (zatrudnionych w uczelni) spowoduje dodatkowe skutki finansowe dla budżetu państwa w wysokości ok. 61,7 mln zł w 2012 roku (lub w roku, od którego ten status będzie obowiązywał) i w latach następnych, przy założeniu, że wszystkie osoby, które osiągną wiek emerytalny zdecydują się na przejście w danym roku w stan spoczynku. Wymienione obciążenie jest więc maksymalnym dodatkowym obciążeniem Budżetu Państwa w roku (i w latach następnych), w którym proponowane uregulowanie weszłoby w życie.

Objęcie statusem profesora w stanie spoczynku również tych wszystkich profesorów, którzy przeszli na emeryturę w latach wcześniejszych (według stanu na koniec 2007 roku) spowoduje skutki budżetowe w wysokości ok. 141,7 mln zł rocznie.

Ze względu na niepewną sytuację budżetową, tę grupę osób można objąć uprawnieniami emerytalnymi później, np. od 2015 roku, lub też stopniowo rozszerzać uprawnienia na kolejne roczniki osób, które wcześniej przeszły na emeryturę.

VII. Propozycje rozstrzygnięć i ich uzasadnienie

1. Nowy model zarządzania szkolnictwem wyższym

Proponowane zmiany zmierzają w kierunku stworzenia lepszych warunków funkcjonowania szkół wyższych w Polsce. U ich podstaw leży przekonanie, że potencjał tkwiący w polskich uczelniach powinien być pełniej wykorzystywany poprzez zwiększenie ich autonomii, uwzględnienie instrumentów zarządzania jakością oraz przez wzmocnienie powiązań uczelni z otoczeniem zewnętrznym.

Liczba szkół wyższych w Polsce wzrosła do 457, ale dużej liczbie szkół nie towarzyszy proces ich różnicowania się i specjalizacji. Świat instytucji akademickich jest natomiast silnie zróżnicowany zarówno wertykalnie (instytucje lepsze i gorsze), jak i horyzontalnie (realizowane misje). Dotychczasowa polityka wobec szkolnictwa wyższego w Polsce ma, po pierwsze, charakter zuniformizowany, w niewielkim stopniu uwzględniający potrzebę zróżnicowania instytucjonalnego. Po drugie, jest ona pasywna, to znaczy ukierunkowana na finansowanie procesualne, w niewielkim stopniu biorąca po uwagę efekty: badań, kształcenia oraz współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Wprowadzane zmiany zmierzają do odejścia od dotychczasowego zarządzania szkolnictwem wyższym na poziomie krajowym oraz instytucjonalnym w kierunku zwiększenia autonomii uczelni o dużym potencjale naukowym i dydaktycznym oraz aktywnej (zadaniowej) polityki rządu.

Zmiana polityki rządu wobec szkolnictwa wyższego będzie dokonane przez:

- (a) zróżnicowanie uczelni według kryterium jakości badań i dydaktyki a nie ich statusu prawnego na trzy kategorie: uczelnie flagowe, uczelnie dobrze wpisujące się w rozwój społeczno-gospodarczy regionu i kraju oraz uczelnie prowadzące działalność dydaktyczną o charakterze lokalnym (PWSZ i SWSZ,)
- (b) zwiększenie autonomii uczelni w zakresie określania i realizacji ich misji (w tym: kształtowania oferty dydaktycznej oraz w zakresie gospodarowania zasobami materialnymi i niematerialnymi uczelni),
- (c) zwrot w kierunku finansowania zadaniowego (promocja kultury zdobywania środków w drodze konkurencyjnej otwartej dla uczelni publicznych i niepublicznych),
- (d) zwiększenie nacisku na efekty działalności uczelni, a w szczególności na jakość prowadzonych badań naukowych i dydaktyki oraz powiązanie uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Prezentowane założenia mają na celu:

- projakościowe finansowanie szkół wyższych;
- poprawę jakości kształcenia;

- o lepsze wykorzystanie potencjału badawczego i dydaktycznego polskich uczelni;
- o integrację uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym – tworzenie regionów wiedzy;
- o stworzenie mechanizmu wyłaniania krajowych naukowych ośrodków wiodących;
- o umożliwienie zmian w ustroju uczelni publicznej;
- o optymalizację sposobu funkcjonowania organizacji przedstawicielskich i kontrolnych.

A. Projakościowe finansowanie szkół wyższych

W bliższej i dalszej przyszłości szkolnictwo wyższe będzie miało bardzo istotny wpływ na rozwój społeczeństwa wiedzy, społeczeństwa twórczego i innowacyjnego, co bezpośrednio przełoży się na rozwój gospodarczy kraju. Finansowanie szkolnictwa wyższego i badań naukowych jest inwestycją w kapitał ludzki, inwestycją, która powinna mieć priorytet społeczny, bo ma wysoki, choć długoterminowy zwrot. Jak się szacuje, w krajach, gdzie nakłady na szkolnictwo i naukę (SW i R&D) są już wysokie, zwiększenie nakładów o 0,1% PKB prowadzi w dłuższej perspektywie, 15-30 lat do wzrostu PKB o ok. 1,5%.

Przy bardzo dużej liczbie studentów (liczba studentów w Polsce wzrosła z 403 tys. w roku akademickim 1990/1991 do 1.930 tys. w roku akademickim 2007/2008, co powszechnie uważa się za jedno z osiągnięć przemian ustrojowych zapoczątkowanych dwadzieścia lat temu) nakłady na jednego studenta były niskie (cztero-trzykrotnie niższe niż w wiodących krajach europejskich) i malały, ponieważ szybciej rosła liczba studentów niż nakłady na szkolnictwo ogółem.

W kraju osiągnęliśmy jeden z wyższych w świecie wskaźników skolaryzacji (ponad 50% w ujęciu brutto). Według prognoz demograficznych w najbliższej przyszłości (w okresie najbliższych kilkunastu lat) liczba osób w „wieku studenckim” będzie wyraźnie malała do 2025r., co – przy utrzymaniu w najbliższej przyszłości dotychczasowej wysokości dotacji budżetowej na szkolnictwo wyższe – pozwoli zbliżyć się pod względem nakładów na studenta do średniej europejskiej.

Przy stopniowym wzroście, a nawet przy zachowaniu dotychczasowego poziomu finansowania, konieczne są następujące zmiany:

- o Bardziej przejrzysta dotacja stacjonarna oraz statutowa będzie przeznaczona przede wszystkim na zachowanie ciągłości funkcjonowania uczelni. Polityka rozwojowa będzie finansowana w trybie konkursowym ze środków budżetu państwa oraz środków strukturalnych UE.
- o Wzmocnienie zadaniowego charakteru dotacji stacjonarnej poprzez powiązanie jej z kształceniem studentów. Wysokość dotacji będzie uzależniona od wskaźnika kosztochłonności studiowania oraz w większym stopniu od liczby studentów. Wskaźnik kosztochłonności, zróżnicowany zależnie od kierunku studiów, będzie uwzględniał niezbędne koszty osobowe, bazę infrastrukturalną oraz koszty pośrednie. Ponadto dotacja uwzględni ocenę jakości dydaktyki dokonywaną przez PKA.
- o Wysokość dotacji statutowej będzie zależała od oceny parametrycznej dokonywanej przez KEJN.

Zmiany w sposobie finansowania szkolnictwa wyższego mają na celu silniejsze niż dotąd powiązanie finansowania z efektami działalności dydaktycznej i naukowej; obecne finansowanie jest bardziej nastawione na „wejście”, na zasoby, niż na „wyjście”, na efekty, a także zmianę proporcji pomiędzy dotacją budżetową i środkami finansowymi zdobywanymi przez uczelnie w drodze konkurencyjnej

(konkursowej); obecnie środki pozyskiwane przez uczelnie w drodze konkursów stanowią relatywnie niewielki „dodatek” do dotacji budżetowej.

Związana przede wszystkim z liczbą studentów i słuchaczy studiów doktoranckich podstawowa dla uczelni publicznej dotacja stacjonarna będzie w zasadzie przeznaczona na zapewnienie ciągłości procesu dydaktycznego w uczelni. W algorytmie podziału środków pomiędzy uczelnie zwiększona zostanie waga „składników studenckich”, a zmniejszona zostanie waga „składników pracowniczych” dotacji. Rozwój uczelni będzie finansowany poprzez konkursy ogłaszane przez: MNiSzW, NCBiR, NCN. Środki na te konkursy będą pochodzić z budżetu państwa i funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Konkurować będą o nie uczelnie publiczne i niepubliczne na równych zasadach.

Z określonej w odpowiednich częściach budżetu państwa dotacji stacjonarnej przyznawanej na kształcenie studentów studiów stacjonarnych, słuchaczy stacjonarnych studiów doktoranckich i kadr naukowych oraz utrzymanie uczelni, w tym na remonty, wydzielona zostanie część (nie więcej niż 0,5%) na jednorazowe dodatkowe finansowanie kształcenia na tych kierunkach studiów (akredytacja programowa) oraz tych jednostek organizacyjnych uczelni (akredytacja instytucjonalna), które uzyskują wyróżniającą ocenę Państwowej Komisji Akredytacyjnej (PKA). Dodatkowe finansowanie będzie stanowiło dodatek do dotacji stacjonarnej bez dodatkowych skutków budżetowych.

Ponieważ PKA skupi się bardziej niż dotąd na efektach kształcenia i ich zgodności z misją uczelni, powiązaniu działalności dydaktycznej z działalnością naukową, ocenie efektów działalności dydaktycznej przez pracodawców, premiowanie wyróżniających ocen PKA zapewni lepsze warunki finansowe jednostkom prowadzącym działalność dydaktyczną na wyższym poziomie.

Studia doktoranckie to studia na trzecim poziomie kształcenia. Obecnie w Polsce jest przeszło 30 tys. słuchaczy studiów doktoranckich. Również i one będą poddane ocenie przez PKA. Studia doktoranckie prowadzone są w formie stacjonarnej (na te studia w tej formie uczelnie otrzymują dotacje) oraz w formie niestacjonarnej (ta forma studiów nie jest dotowana). Pewna liczba osób przystępuje do obrony rozprawy doktorskiej bez odbycia studiów doktoranckich. Koszty przeprowadzanych przez uczelnie przewodów doktorskich tych osób muszą być pokryte przez instytucje zatrudniające doktorantów (jak dotychczas) albo przez nich samych.

Wysokość dotacji statutowej, jaką będą otrzymywały jednostki naukowe (w uczelniach w zasadzie podstawowe jednostki organizacyjne), będzie uzależniona od wyników oceny parametrycznej dokonanej przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN) odzwierciedlających aktywność naukową i wyniki działalności naukowej osiągnięte przez pracowników wchodzących w skład tych jednostek. W ten sposób w zakresie statutowych badań naukowych większy nacisk położony będzie na finansowanie „wyjścia” (efektów badań), a nie – jak dotąd – na finansowanie „wejścia” (potencjału badawczego).

Celem przyjętych rozwiązań w zakresie finansowania badań statutowych jednostek jest przyśpieszenie zmian w strukturze nauki polskiej, prowadzących do powstania silnych jednostek naukowych zdolnych do konkurencji międzynarodowej. Pokrywanie kosztów przeprowadzania przewodów doktorskich realizowanych przez osoby fizyczne spoza uczelni będzie finansowane dodatkowo przez jednostki je zatrudniające lub same osoby zainteresowane przeprowadzeniem przewodu, tak, aby przewód prowadzony był jak najbardziej rzetelnie .

B. Poprawa jakości kształcenia

Polskie szkolnictwo wyższe jest słabo zróżnicowane i mało konkurencyjne pod względem oferty dydaktycznej. Wynika to w znacznym stopniu z ograniczeń narzuconych w sferze dydaktyki przez zdefiniowane dla każdego kierunku standardy kształcenia. Te ograniczenia zostaną osłabione wobec uczelni o największym potencjale dydaktycznym, a ocena kształcenia zostanie przeniesiona z oceny procesu na efekty kształcenia. W tym celu przewiduje się następujące zmiany:

- Podstawowe jednostki organizacyjne uczelni posiadające uprawnienia habilitacyjne będą mogły samodzielnie określać i uruchamiać kierunki studiów. Programy będą wyłączone z obowiązkowych standardów kształcenia określonych rozporządzeniem Ministra. Warunkiem będzie zdefiniowanie efektów kształcenia zgodnie z ogólnymi zasadami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji **dla ośmiu grup kierunków studiów**.
- Pozostałe podstawowe jednostki organizacyjne uczelni, nie posiadające uprawnień habilitacyjnych, będą mogły uruchomić kierunek studiów zgodnie z zasadami zdefiniowanymi **dla kierunków studiów** w Krajowych Ramach Kwalifikacji po uzyskaniu zgody Ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego poprzedzonej opinią Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- Uczelnie publiczne, mające do tego uprawnienia, będą mogły samodzielnie otwierać nowe kierunki studiów pod warunkiem, że nie zwiększy się ogólna liczba studentów studiów stacjonarnych w uczelni (np. zmniejszać się będzie liczba tych studentów na innych kierunkach). Zwiększenie liczby studentów studiów stacjonarnych będzie wymagało finansowania ze środków własnych uczelni, albo zgody Ministra wydanej na podstawie analizy struktury kształcenia w Kraju.
- O ile standardy programowe będą zdefiniowane inaczej, to minima kadrowe zasadniczo pozostaną takie same jak dotychczas obowiązują z następującymi wyjątkami:
 - na kierunkach licencjackich o profilu zawodowym wymagania dotyczące liczby profesorów będą zmienione w ten sposób, że każdy profesor będzie mógł być zastąpiony przez dwie osoby posiadające stopień doktora,
 - możliwe będzie zatrudnianie nie po jednym lecz po dwóch pracowników naukowo-dydaktycznych z zagranicy zgodnie z wymogami dotyczącymi stopni naukowych i tytułu naukowego
- Uczelnie będą zobowiązane do wdrożenia i doskonalenia wewnątrzuczelnianego systemu zapewnienia jakości kształcenia. Ukierunkowanie oceny jakości kształcenia na sprawdzanie, w jakim stopniu proces edukacyjny gwarantuje osiągnięcie założonych celów.
- PKA w zakresie wydawanych przez siebie decyzji będzie pełnił funkcje urzędu o kompetencjach kontrolnych nad jakością kształcenia niezależnego od administracji rządowej. Wiąże się to ze zmianą nazwy Państwowej Komisji Akredytacyjnej (PKA) na Polską Komisję Akredytacyjną.
- Wprowadzone zostaną dwa rodzaje oceny jakości kształcenia przez PKA: ocena programowa (dotyczy kierunków studiów) oraz ocena instytucjonalna (dotyczy podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni). Ustalenie kompetencji PKA w zakresie formułowania opinii i wniosków o utworzenie przez uczelnię zagraniczną uczelni w RP.
- Decyzje PKA o negatywnej jakości kształcenia będzie skutkowało wstrzymaniem rekrutacji na danym kierunku. Uczelnie będą miały obowiązek naprawienia stwierdzonych uchybień

w ciągu 12 miesięcy. W przypadku nienaprawienia uchybień, nastąpi wygaśnięcie uprawnień pierwszego dnia po upływie terminu.

Standardy kształcenia – wprowadzone w trosce o zachowanie jakości kształcenia – znacząco ograniczyły autonomię uczelni w sferze tworzenia autorskich, innowacyjnych, a przede wszystkim interdyscyplinarnych kierunków studiów, które stwarzałyby wartość dodaną kształcenia na poziomie wyższym. Uczelnie, nawet te o najwyższym statusie, nie mają obecnie możliwości szybkiego dostosowywania oferty dydaktycznej do zmieniających się potrzeb rynku pracy. Mogą prowadzić kierunki z listy ustalonej przez Ministra (118 kierunków), według standardów programowych określonych dla każdego z nich. Procedura uruchamiania kierunków unikatowych, makrokierunków, czy studiów międzywydziałowych jest zróżnicowana dla różnych typów szkół i jednocześnie na tyle skomplikowana, że dość skutecznie ogranicza elastyczność kształtowania programów kształcenia. Prezentowane zmiany zmierzają w kierunku poszerzenia autonomii szkół wyższych. W największym stopniu będzie to dotyczyło podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni posiadających uprawnienia habilitacyjne.

Docelowo uczelnie zostaną upodmiotowione poprzez wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK) zdefiniowanych poprzez efekty kształcenia (wiedza i umiejętności), którymi będzie cechował się absolwent. KRK to część inicjatywy UE określanej jako *European Qualification Framework (EQF)* zmierzającej do lepszego porównywania kwalifikacji zdobywanych przez studentów w różnych narodowych systemach edukacji. Uczelnie na podstawie rozeznania potrzeb i posiadanych możliwości, będą uruchamiać własne kierunki kształcenia i określać ich profil.

Do czasu wejścia w życie KRK obowiązywać będą dotychczasowe standardy i zasady oceny jakości kształcenia. Intencją zmian nie jest bowiem wzrost liczby kierunków studiów, ale racjonalizacja kształcenia i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy. Uczelnie publiczne będą mogły uruchamiać nowe kierunki studiów stacjonarnych pod warunkiem nie zwiększania ogólnej liczby studentów kształconych w tym trybie, definiowanych poprzez powiązanie liczby studentów z liczbą punktów kredytowych ECTS przyznawanych danej uczelni każdego roku. Obowiązek uzyskania zgody Ministra nie będzie więc dotyczyć uruchomienia nowego kierunku studiów, lecz zgody na zwiększenie liczby studentów stacjonarnych w uczelniach publicznych bowiem wiązać się to będzie ze zwiększeniem puli punktów ECTS przyznawanych danej uczelni, a co za tym idzie zwiększeniem zakresu finansowania tej uczelni kosztem innych.

Minister będzie wyrażał taką zgodę biorąc pod uwagę pożądaną zmiany w strukturze kształcenia, zwłaszcza z zakresie kształcenia na priorytetowych dla gospodarki kierunkach studiów, oraz stały wskaźnik określający proporcje liczby studentów studiów bezpłatnych i płatnych w skali całego kraju. Utrzymanie takiego stałego wskaźnika ma służyć ochronie i utrzymaniu się na rynku edukacyjnym sektora uczelni niepublicznych w sytuacji niżu demograficznego, a dla uczelni publicznych będzie oznaczało zwiększenie finansowania przypadające na jednego studenta, o ile liczba studentów w danej uczelni będzie się zmniejszać.

Zmianie ulegnie nazwa Państwowej Komisji Akredytacyjnej – na Polską Komisję Akredytacyjną. PKA w zakresie dokonywanej oceny jakości kształcenia na danym kierunku i poziomie kształcenia, przyznania uprawnienia do prowadzenia studiów na danym kierunku i określonym poziomie kształcenia – będzie pełnił funkcje urzędu centralnego, co będzie jej gwarantowało niezależność decyzyjną, ale oznaczało odpowiedzialność za wydawane decyzje.

W zmienionym systemie PKA będzie prowadziła dwa rodzaje ocen: programową – podobną do dziś realizowaną, ale ukierunkowaną na efekty kształcenia – oraz instytucjonalną – dotyczącą podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni. Ocena instytucjonalna będzie koncentrować się na wewnątrzuczelnianym systemie zapewnienia jakości kształcenia, a zwłaszcza na monitorowaniu przez uczelnie/jednostki organizacyjne stopnia osiągnięcia przez studentów założonych efektów

kształcenia, powiązania kierunków i stopni kształcenia ze strategią jednostki, powiązania dydaktyki z działalnością naukową, a także udziału przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego w procesie opracowywania i realizacji programów studiów oraz oceny efektów kształcenia. Oceniane będą studia I i II stopnia, studia doktoranckie (III stopnia), a także inne formy kształcenia.

Po wejściu w życie nowelizacji prawa o szkolnictwie wyższym PKA będzie wydawać decyzje, przy czym decyzja równoznaczna z negatywną oceną będzie skutkowała wstrzymaniem rekrutacji na negatywnie oceniony kierunek. Uczelnia w ciągu 12 miesięcy będzie musiała usunąć uchybienia, co będzie weryfikowane przez PKA. W przypadku niespełnienia postawionych warunków, uprawnienia do prowadzenia takiego kierunku wygasną automatycznie, pierwszego dnia po upływie terminu.

W obecnym stanie prawnym Minister ma ograniczone możliwości stosowania sankcji wobec uczelni publicznych jak i niepublicznych, w wypadku stwierdzenia prowadzenia działalności, w kraju lub za granicą, niezgodnie z przepisami prawa, statutu lub warunkami wydanego pozwolenia na kształcenie. Propozycje nowych regulacji wobec uczelni niepublicznych mają prowadzić do wyeliminowania obecnie występujących naruszeń prawa przez niektóre z tych uczelni. W przypadku stwierdzenia działalności, w kraju lub za granicą, niezgodnej z przepisami prawa, statutu lub warunkami wydanego pozwolenia na kształcenie.

C. Lepsze wykorzystanie potencjału badawczego i dydaktycznego polskich uczelni

Podstawą umiejętnego zarządzania jest optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów ludzkich, materialnych oraz intelektualnych. Dotyczy to zarówno prowadzenia polityki wobec szkolnictwa wyższego, jak i zarządzania instytucjami akademickimi. W ramach polskiego szkolnictwa wyższego funkcjonuje wiele szkół o bardzo różnym potencjale (większym lub mniejszym) i różnych typach potencjałów (np. badawczym, dydaktycznym, wdrożeniowym), dlatego, aby podnieść efektywność ich wykorzystania szkoły wyższe powinny uzyskać większą swobodę w dysponowaniu własnymi zasobami. Dlatego proponuje się:

- Zobowiązanie uczelni do opracowania i przyjęcia regulaminów ochrony własności intelektualnej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych, w tym wzorów umów określających zasady i stopień ich jawności, zasady podziału zysków i kosztów, a także postanowienia o ich wykonywaniu i egzekucji.
- Dla komercjalizacji dorobku naukowego uczelni za pośrednictwem firm pochodnych (ang. spin-off) lub umów licencyjnych, uczelnie będą mogły tworzyć spółki prawa handlowego. Spółce tej będzie powierzono zarządzanie własnością przemysłową uczelni (patentami, wzorami przemysłowymi, itd.) w zakresie jej komercjalizacji.
- Tworzenie przez uczelnie, instytucje naukowe PAN oraz instytuty badawcze wspólnych centrów naukowych i naukowo-przemysłowych, prowadzących wspólne badania oraz wspólne studia doktoranckie poprzez doprecyzowanie praw majątkowych, w tym do dużej i średniej aparatury badawczej, własności intelektualnej i podziału zysków pochodzących z komercjalizacji badań (art. 31 *Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym* (PSW)).
- Rozszerzenie możliwości kształcenia poza siedzibą uczelni w obszarze metropolitalnym bez konieczności tworzenia przez uczelnię zamiejscowej jednostki organizacyjnej (po przyjęciu ustawy metropolitalnej).
- Zmiana przepisów dotyczących związków uczelni. Dopuszczenie konsolidacji uczelni oraz jednostek naukowych publicznych i niepublicznych w dwóch formach: (a) konsolidacji

publicznej oraz (b) konsolidacji niepublicznej, przy czym obie formy będą odbywały się pod nadzorem Ministra Skarbu, po zaopiniowaniu przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

- Konsolidacja publiczna polegać będzie na połączeniu uczelni publicznej z niepubliczną (lub jednostek naukowych), gdzie instytucją wiodącą będzie uczelnia publiczna, a jej efektem będzie powstanie nowej uczelni publicznej zachowującej dotychczasowe uprawnienia naukowe i dydaktyczne obu jednostek.
 - Konsolidacja niepubliczna polegać będzie na połączeniu uczelni publicznej z niepubliczną (lub jednostek naukowych), której efektem będzie powstanie nowej uczelni niepublicznej zachowującej dotychczasowe uprawnienia naukowe i dydaktyczne obu jednostek. Ta forma konsolidacji nie będzie dotyczyć uniwersytetów.
- Dopuszczenie możliwości konsolidacji podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni przy zachowaniu uprawnień naukowych oraz dydaktycznych. Realizacja procesu kształcenia na dotychczasowych kierunkach nie będzie wymagała ponownej zgody PKA, o ile po konsolidacji zostaną zachowane minima kadrowe. Podobna zasada będzie dotyczyć uprawnień naukowych.
 - Zniesienie wymogu zatwierdzania regulaminów studiów i statutów uczelni przez Ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

W gospodarce opartej na wiedzy szczególnie istotna jest własność intelektualna, która jest rodzajem kapitału nie mniej cennym i wymiernym niż kapitał materialny. Dbałość o ochronę własności intelektualnej oraz wprowadzenie zasad jej komercjalizacji leży w głębokim interesie samych uczelni, a tym samym również interesie publicznym.

Mimo zachęt (art. 86 obowiązującego PSW) do tworzenia centrów transferu technologii i inkubatorów technologicznych, uczelnie nie wytworzyły mechanizmów instytucjonalnych dla komercjalizacji dorobku naukowego za pośrednictwem firm pochodnych (ang. spin-off) lub umów licencyjnych. Proponowanym w reformie rozwiązaniem jest umożliwienie uczelniom tworzenie spółek prawa handlowego, które w ich imieniu będą zarządzały własnością przemysłową uczelni (patentami, wzorami przemysłowymi, itd.) w zakresie jej komercjalizacji. Zarządzanie własnością przemysłową wspierające procesy wdrażania wyników badań w zakresie finansowym, prawnym i marketingowym wymaga specjalistycznej wiedzy i działania w warunkach rynkowych, dlatego konieczne jest utworzenie podmiotu prawnego (należącej do jednej lub kilku uczelni), który będzie się wyłącznie tym zajmował. *Strategia Rozwoju Nauki w Polsce do 2015 roku* jako jedną z przyczyn małej liczby zgłoszeń patentów i udzielanych patentów wskazuje niedostateczne przygotowanie polskich uczelni w zakresie zarządzania własnością przemysłową, uciążliwe prawo patentowe oraz brak regionalnych agencji wspierających procesy wdrożeń i komercjalizacji.

Zamierzeniem jest lepsze wykorzystanie potencjału badawczego polskich uczelni oraz instytutów naukowych PAN. Poprzez doprecyzowanie przepisów art. 31 PSW będzie możliwe tworzenie wspólnych, silnych centrów naukowych i naukowo-przemysłowych, co przyczyni się do wykorzystywania potencjału badawczego obu typów jednostek w celu realizacji wspólnych projektów naukowych, korzystania ze wspólnej infrastruktury badawczej i prowadzenia wspólnych studiów trzeciego stopnia. Podstawą uruchomienia takich studiów będą uprawnienia do nadawania stopnia doktora instytucji tworzących wspólnie centrum.

Lepszemu wykorzystaniu potencjału badawczego i dydaktycznego służy również zapis regulujący kwestie konsolidacji szkół wyższych. W Polsce działa 457 uczelni, z czego 326 to szkoły niepubliczne. Niż demograficzny spowoduje, że tak duża liczba szkół wyższych nie utrzyma się na rynku edukacyjnym i część z nich stanie w obliczu likwidacji. Dopuszczenie możliwości konsolidacji uczelni jest sposobem na ograniczenie liczby szkół wyższych znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej. Konsolidacja na rynku szkół wyższych doprowadzi do lepszego wykorzystania infrastruktury przede wszystkim dydaktycznej, a zapewni także studentom możliwość kontynuacji studiów. Zakłada się, że najczęstsza konsolidacja uczelni i instytucji naukowych przebiegać będzie w ramach jednego sektora, gdzie nadzór ministra będzie ograniczony do obecnie sprawowanych środków. Jednakże konsolidacje międzysektorowe – uczelni publicznych i niepublicznych – będą odbywały się pod bardziej ścisłym nadzorem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Skarbu, co wyeliminuje niebezpieczeństwo niekontrolowanego przechodzenia majątku publicznego w ręce prywatne albo przejmowania przez publiczne uczelnie zobowiązań podmiotów niepublicznych.

Wprowadzenie większej swobody w zarządzaniu uczelniami pozwoli na lepsze wykorzystanie ich potencjału badawczo-dydaktycznego. Proponowane zmiany zwiększają kompetencje rektora w zakresie likwidacji i tworzenia podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni oraz dopuszczają możliwości konsolidacji podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni przy zachowaniu uprawnień naukowych oraz dydaktycznych. Zwiększy to samodzielność uczelni w zakresie swobodnego dysponowania własnym potencjałem. W obecnym stanie prawnym konsolidacja wydziałów jest obciążona koniecznością ubiegania się ponowną akredytacją PKA oraz CK, co realnie bardzo utrudnia zarządzanie uczelnią, biurokratycznie ograniczając jej autonomię.

Dobre zarządzanie uczelnią oznacza również swobodę w dysponowaniu zasobami ludzkimi. Proponuje się uszczegółowienie kryteriów kształtowania wysokości pensum dydaktycznego pracowników naukowo-dydaktycznych pozwalające na bardziej elastyczne dostosowywanie go do realnych obowiązków naukowych i naukowo-dydaktycznych pracowników (określone w art. 130 *Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym*). Możliwość obniżenia liczby godzin dydaktycznych będzie dotyczyć w pierwszej kolejności osób, które realizują – poprzez uczelnie – badania naukowe finansowane ze środków zewnętrznych. Dotyczyć to będzie również sytuacji, w których profesor (opiekun naukowy) współpracować będzie ściśle z magistrantami i doktorantami przy rozwiązywaniu problemów badawczych finansowanych grantami.

Do prowadzenia skutecznej polityki w zakresie szkolnictwa wyższego potrzebna jest pełna informacja. Dlatego szkoły wyższe, zarówno publiczne, jak i niepubliczne będą zobowiązane dostarczać dane dotyczące prowadzonej przez siebie działalności w jednolitym formacie, tak, aby po ewentualnym zagregowaniu stanowiły podstawę do podejmowania decyzji opartych na merytorycznych podstawach uzyskanych z danych pochodzących od uczelni.

W celu sprecyzowania uprawnień nadzorczych ministra wobec nieprawidłowej gospodarki środkami finansowymi pochodzącymi z budżetu państwa oraz naruszeń prawa przez organy uczelni proponuje się następujące rozwiązania:

- Wprowadzenie możliwości ingerencji Ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego w przypadku utrzymującego się przez kilka lat deficytu finansowego uczelni publicznych.
- Zmianę przepisów dotyczących sprawowania nadzoru Ministra nad uczelniami niepublicznymi, a w szczególności wprowadzenie przepisu, że niezrealizowanie zaleceń pokontrolnych może stanowić podstawę do stwierdzenia rażącego naruszenia przepisów prawa powszechnie obowiązującego.
- Wprowadzenie przepisu, że założyciel uczelni niepublicznej staje się jej właścicielem. Przeniesienie uprawnień i obowiązków założycielskich będzie dokonywane za zgodą Ministra

(zgodnie z art. 26 ust 3 PSW). Nowy właściciel uczelni niepublicznej wstępować będzie w uprawnienia i obowiązki założyciela.

Państwo sprawuje formalny nadzór nad szkołami wyższymi, to znaczy ustawa nakłada na uczelnie lub założyciela określone obowiązki, ale nie definiuje sankcji za niedopełnienie tych obowiązków. Konieczne stało się zatem uzupełnienie przepisów w tym zakresie.

Postępujący niż demograficzny może sprawić, że uczelnie publiczne mające duże stałe koszty działalności mogą się znaleźć w trudnej sytuacji finansowej. Uczelnie muszą przewidywać zagrożenie płynności finansowej oraz zarządzać posiadanymi zasobami tak, aby minimalizować zagrożenia, a w wypadku wystąpienia minimalizować ich skutki i dążyć do szybkiego odzyskania równowagi finansowej.

Nie można bowiem przeznaczać środków budżetowych na kształcenie na zapewnienie egzystencji źle zarządzanych jednostek. W zmienionych regulacjach uczelnie publiczne, w których deficyt finansowy będzie utrzymywał się przez kilka lat lub będzie stanowił znaczną część dotacji będą zobowiązane opracować i przedłożyć właściwemu ministrowi program naprawczy przewidujący restrukturyzację uczelni, który pokaże realną perspektywę odzyskania równowagi finansowej. Niepodjęcie tych działań lub ich niezadowalające rezultaty będą stanowić dla Ministra podstawę do powołania osoby na stanowisko po. rektora, której zadaniem będzie odpowiednia restrukturyzacja uczelni i przywrócenie jej płynności finansowej. Po. rektora będzie powołany na okres nie dłuższy niż trzy lata. Ustanowienie po. rektora spowoduje automatyczne zawieszenie działalności organów kolegialnych uczelni w zakresie decydowania o sposobie zarządzania uczelnią z pozostawieniem im uprawnień związanych z nadawaniem stopni naukowych.

Wprowadzenie przepisu, iż założyciel uczelni staje się jej właścicielem nie oznacza, że uczelnie niepubliczne staną się instytucjami komercyjnymi (ang. „for profit”), lecz służyć ma jednoznaczному doprecyzowaniu uprawnień właścicielskich oraz relacji właściciela wobec rektora i innych organów uczelni, pozwoli to też lepiej zintegrować system niepublicznego szkolnictwa w Polsce z systemem europejskim.

D. Integracja uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Tworzenie regionów wiedzy

Poza uczelniami elitarnymi (przyszłe okręty flagowe), uczelniami prowadzącymi zarówno badania, jak i dydaktykę na najwyższym poziomie, są szkoły wyższe o charakterze regionalnym.

Finansowanie podmiotowe tych szkół wyższych zostanie wsparte finansowaniem zadaniowym prowadzonym w trybie konkursowym premiującym: (a) integrację uczelni z regionalnym rynkiem pracy, środowiskiem gospodarczym i otoczeniem społecznym oraz (b) realizację zadań naukowo-badawczych specyficznych dla regionu.

Wpisanie szkół wyższych w politykę regionalną, uwzględniającą specyfikę społeczno-gospodarczą regionu, nastąpi poprzez stworzenie sprzyjających temu mechanizmów instytucjonalnych w postaci konsolidacji regionalnej służącej tworzeniu centrów naukowych, konsorcjów naukowo-przemysłowych (w rozumieniu Ustawy o zasadach finansowania nauki) obejmujących uczelnie różnej rangi i typów, ukierunkowanych na realizację regionalnych strategii rozwoju i innowacji.

W ramach integracji uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym przewidziane są następujące działania:

- Wprowadzenie możliwości kształcenia wspólnego z pracodawcą, a także kształcenia na zamówienie pracodawcy. Włączenie praktyków z organizacji gospodarczych, publicznych

i społecznych do procesu dydaktycznego na kierunkach o profilu zawodowym przy:
(a) tworzeniu programów studiów, (b) realizacji procesu kształcenia, a także (c) ocenie jego efektów.

- Wprowadzenie w systemach oceny dydaktyki szkoły wyższej, zwłaszcza na kierunkach o profilu zawodowym, kryteriów świadczących o stopniu powiązania kształcenia z potrzebami otoczenia społeczno-gospodarczego.
- Uproszczenie procedury ustanawiania nieopodatkowanych stypendiów przyznawanych przez organy samorządu terytorialnego studentom, doktorantom oraz pracownikom akademickim. Wprowadzenie analogicznego mechanizmu finansowania stypendiów przez przedsiębiorców oraz organizacje społeczne.
- Obowiązkowy konwent w PWSZ, którego celem ma być budowanie więzi między uczelnią a otoczeniem społeczno-gospodarczym. W kompetencjach konwentu znajdują się relacje uczelni z otoczeniem oraz zarządzanie strategiczne. Tryb funkcjonowania i zakres kompetencji konwentu określi statut uczelni, ale będzie on obejmował między innymi (a) uchwalanie strategii rozwoju uczelni zgodnie z krajową i regionalną polityką rozwoju; (b) coroczna ocena stopnia realizacji strategii rozwoju uczelni; (c) uchwalanie zasad monitorowania realizacji strategii;
- Stopniowe przekształcenia PWSZ w samorządowe, publiczne szkoły wyższe (SPSW) prowadzące kształcenie na pierwszym stopniu o profilu zawodowym skorelowanym z potrzebami regionalnego rynku pracy. SPSW będzie powoływany uchwałą sejmiku województwa z inicjatywy i na wniosek organów uczelni i po uzyskaniu zgody MNiSzW. Działalność oparta będzie na zasadach określonych w ustawie PSW.
- Uporządkowanie statusu kolegiów językowych i nauczycielskich w związku z wygaśnięciem porozumień dotyczących tych kolegiów ze szkołami wyższymi:
 - Środki z dotychczasowej subwencji oświatowej, z której finansowana jest działalność kolegiów będą ujęte w budżecie szkolnictwa wyższego;
 - Kolegia do 30 VIII 2012 r. przekształcą się w jedną z proponowanych form:
 - a. filię lub ośrodek uczelni akademickiej zamiejscowego kształcenia nauczycieli lub pracowników służb socjalnych
 - b. połączenie z PWSZ lub inną szkołą wyższą,
 - c. SPSW o profilu zawodowym, powstałą z połączenia kilku kolegiów lub na bazie jednego kolegium.

Istotnym elementem systemu szkolnictwa wyższego są instytucje, których rolą jest przede wszystkim kształcenie kadr dla gospodarki opartej na wiedzy. Większość uczelni w Polsce będzie w przyszłości oferować wysokiej jakości wykształcenie nie tylko o charakterze uniwersalnym ale także zaspokajające przede wszystkim potrzeby rozwojowe regionu. W wymiarze lokalnym, wiodącą rolę odgrywać powinny politechniki, uniwersytety przymiotnikowe, państwowe wyższe szkoły zawodowe oferujące wykształcenie adekwatne do szybko zmieniających się potrzeb rynku pracy. Kluczowe znaczenie ma więc odpowiednie powiązanie działalności dydaktycznej z potrzebami rynku pracy oraz z regionalnymi i lokalnymi potrzebami dotyczącymi prowadzenia oryginalnych badań i prac rozwojowych. Dla zacieśnienia tego związku wprowadza się możliwość kształcenia wspólnego z pracodawcą, a także kształcenia na zamówienie pracodawcy. Należy również wykorzystać możliwości, jakie daje włączenie praktyków z organizacji gospodarczych, publicznych i społecznych w proces dydaktyczny o profilu zawodowym. Praktycy będą mogli być włączeni w tworzenie programów studiów, proces kształcenia, a także w ocenę jego efektów. Dzięki temu prace

magisterskie i doktorskie będą mogły stać się częściami realnych projektów badawczych zleczanych przez regionalne i lokalne jednostki z otoczenia uczelni.

Proponowane rozwiązania zmierzają do ustanowienie regionalnych centrów innowacji, z udziałem parków naukowo-technologicznych, inkubatorów technologicznych czy centrów zaawansowanych technologii, tworzących warunki do rozwoju najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw.

Regionalne centra naukowo-przemysłowe (grupy jednostek organizacyjnych, w skład których będzie wchodzić co najmniej jedna jednostka organizacyjna uczelni oraz co najmniej jeden przedsiębiorca) podejmą wspólne badania i prace rozwojowe służące lokalnej gospodarce lub inwestycje służące budowaniu regionów wiedzy w których nie tylko rynek definiować będzie kierunki badań i kształcenia, ale również uczelnie definiować będą, jak należy poprawić rynek pracy. Wpiszą się tym samym w politykę innowacyjną Polski, w zakresie wspierania inicjatyw o charakterze klastrowym. Inicjatywy o takim charakterze do roku 2013, mają zagwarantowane środki finansowe w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka i istnieje duże prawdopodobieństwo, że będzie to kontynuowane w następnej perspektywie finansowej UE.

Kluczową zmianą w zakresie zarządzania uczelniami będzie fakultatywne wobec wszystkich uczelni, a obligatoryjne wobec PWSZ, tworzenie konwentów, których członkami będą m.in. przedstawiciele władz regionalnych oraz regionalnych środowisk przedsiębiorców. Istnieje silne przekonanie, potwierdzone raportami OECD i Banku światowego, że polskie szkoły wyższe są ukierunkowane zbyt akademicko, co dotyczy zwłaszcza szkół kształcących na potrzeby regionalnego rynku pracy. Podatnicy finansujący PWSZ mają prawo oczekiwać synergii wynikającej ze współpracy uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Konwent – poza pomostem pomiędzy uczelnią a otoczeniem zewnętrznym – będzie pełnił również funkcje strategiczne, oceniając szkołę wyższą w znacznie szerszej i czasowo dłuższej perspektywie. W tym celu będzie uchwalał (przedstawioną przez rektora) strategię uczelni w oparciu o jej zgodność z krajową oraz regionalną polityką rozwoju, a także będzie zajmował się bieżącym monitorowaniem jej realizacji. W kompetencjach konwentu będą znajdowały się relacje uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym oraz zarządzanie strategiczne. Społeczność regionu, otrzymując realny wpływ na losy uczelni, zwiększy także swój zakres odpowiedzialności za realizację polityki rozwojowej regionu.

Wprowadza się możliwość tworzenia przez sejmiki województwa uczelni o statusie samorządowej publicznej szkoły wyższej (SPSW) prowadzącej kształcenie na pierwszym stopniu o profilu zawodowym skorelowanym z potrzebami regionalnego rynku pracy. Zwiększy to odpowiedzialność organów samorządu terytorialnego za rozwój tych szkół. Jeżeli SPSW będą tworzone na bazie dzisiejszych PWSZ i z ich inicjatywy, to będą miały zagwarantowane finansowanie działalności dydaktycznej z budżetu państwa w formie dotacji celowej przekazywanej za pośrednictwem organów samorządowych województw.

Do systemu oceny dydaktyki szkół wyższych, zwłaszcza na kierunkach o profilu zawodowym, wprowadzone zostaną zdefiniowane przez PKA kryteria, pozwalające zmierzyć stopień powiązania uczelni z potrzebami otoczenia społeczno-gospodarczego.

System pomocy materialnej zostanie uzupełniony o proste procedury fundowania nieopodatkowanych stypendiów przez organy samorządu terytorialnego studentom, doktorantom oraz pracownikom akademickim. Analogiczny będzie mechanizm fundowania stypendiów przez przedsiębiorców i inne jednostki gospodarcze i społeczne. Powinno to wynikać ze zwiększenia zainteresowania administracji samorządowej i regionalnych przedsiębiorców rozwojem kadr.

E. Stworzenie mechanizmu wyłaniania krajowych naukowych ośrodków wiodących

Problemem polskiego szkolnictwa wyższego jest brak uczelni szeroko rozpoznawalnych jako instytucje o doskonałej jakości badań oraz dydaktyki. Najwięcej wybitnych uczelni jest na terenie USA, kraju, który charakteryzuje się silną koncentracją środków przeznaczonych na badania. Tam spośród kilku tysięcy uczelni, jedynie 150 prowadzi badania, a kilkanaście z nich konsumuje przeszło 80% publicznych środków przeznaczonych na naukę. „Flagowe” uczelnie mają też (od wieków) Brytyjczycy, a ostatnio również Chińczycy, Niemcy oraz Francuzi. Reforma pozwoli stworzyć mechanizm wyłaniania Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW) będących krajowymi ośrodkami prowadzącymi badania naukowe na najwyższym poziomie lub mogącymi ten poziom osiągnąć, przy wsparciu finansowym, w niezbyt odległej perspektywie czasu.

(a) KNOW-y będą wybierane w drodze konkursów (przez komisje z udziałem międzynarodowych ekspertów), z uwzględnieniem oceny parametrycznej dokonanej przez KEJN (Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych) oraz PKA (Państwowa Komisja Akredytacyjna). Konkursy ogłaszać będzie Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

(b) Warunkiem przystąpienia do konkursu na status KNOW będzie prowadzenie kształcenia na poziomie dziennych studiów magisterskich i doktoranckich. Procedurę ubiegania się o status KNOW określi Minister w drodze rozporządzenia dla określonych dyscyplin naukowych.

(c) Status KNOW będzie mogła otrzymać podstawowa jednostka organizacyjna uczelni lub centrum naukowe złożone z co najmniej dwóch podmiotów, w tym z podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni oraz instytutu PAN lub instytutu badawczego. Przy ocenie centrum naukowego uwzględniana będzie łączna ocena parametryczna podmiotów wchodzących w skład centrum, jakość prowadzonych studiów magisterskich i doktoranckich oraz menadżerski model zarządzania. W centrum organizacją wiodącą będzie podstawowa jednostka organizacyjna uczelni.

(d) Finansowanie KNOW trwać będzie 5 lat z możliwością przedłużenia o taki sam okres, w formie dotacji celowej.

(e) Po uzyskaniu statusu KNOW jednostka otrzyma trzykrotność dotacji statutowej na okres 5 lat na zainicjowanie działań w ramach KNOW, które będzie mogła swobodnie wykorzystać na badania naukowe, wynagrodzenia członków zespołów badawczych, personelu pomocniczego oraz na pokrycie kosztów bezpośrednich i pośrednich.

(f) Status KNOW będzie dawał priorytet przy ubieganiu się o środki z budżetu państwa i środki strukturalne UE na finansowanie zatrudnienia naukowców z zagranicy, stypendia – przede wszystkim doktoranckie – oraz inwestycje w aparaturę badawczą.

Polskie uczelnie prowadzące badania na najwyższym poziomie i najlepiej kształcące (zwłaszcza na studiach doktoranckich) powinny posiadać specjalny status, specjalne finansowanie, a przede wszystkim możliwie najszerszą swobodę w dysponowaniu środkami na działalność. Specjalna pozycja w polskiej nauce wiąże się ze szczególną odpowiedzialnością związaną z kształceniem elit na najwyższym światowym poziomie, a także z konkutowaniem na arenie międzynarodowej w celu zajęcia istotnej pozycji w Europejskiej Przestrzeni Badawczej.

Pierwszym etapem budowania polskich elitarnych uczelni będzie wyodrębnienie najlepszych podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni prowadzących kształcenie na poziomie studiów doktoranckich, bądź ich konsorcjów z udziałem instytutów badawczych lub instytutów PAN, Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW). Jednostki o statusie KNOW wyłaniane będą w drodze konkursów ogłaszanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z uwzględnieniem oceny parametrycznej dokonanej przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN), oceny jakości kształcenia dokonanej przez Państwową Komisję Akredytacyjną (PKA) oraz oceny z udziałem zagranicznych ekspertów. System taki pozwoli na wszechstronną ewaluację gwarantującą

obiektywizm i przejrzystość. Udział ekspertów zagranicznych pozwoli na ocenę poziomu działalności w odniesieniu do wiodących ośrodków zagranicznych, a także przyczyni się do zwiększenia zainteresowania międzynarodowych środowisk naukowych wiodącymi ośrodkami w Polsce. Procedurę ubiegania się o status KNOW określi Minister w drodze rozporządzenia dla określonych dyscyplin naukowych.

Status KNOW przyznawany będzie na okres 5 lat i będzie wiązał się z pozyskaniem dodatkowego finansowania w wysokości nie mniej niż połowa dotacji statutowej do swobodnego wykorzystania na dofinansowanie badań naukowych, wynagrodzeń członków zespołów badawczych, personelu pomocniczego oraz na pokrycie kosztów bezpośrednich i pośrednich.

Jednocześnie status KNOW będzie dawał priorytet przy ubieganiu się o środki z budżetu państwa i środki strukturalne UE na finansowanie zatrudnienia naukowców z zagranicy, stypendia – przede wszystkim doktoranckie – oraz inwestycje w aparaturę badawczą. Taki sposób finansowania przyczyni się do koncentracji środków na badania w ośrodkach o największym potencjale rozwojowym zdolnych do przyciągnięcia talentów z kraju i zagranicy.

Proces wyłaniania KNOW zostanie rozłożony w czasie, tak by rocznie wyłaniać jednostki w obrębie trzech dyscyplin. Docelowo, uczelnie, których ponad 40% jednostek podstawowych uzyska status KNOW, uznane zostaną za polskie uczelnie flagowe.

Oczekiwanymi efektami działania KNOW będą:

- zwiększenie efektywności gospodarowania środkami publicznymi na naukę wynikającej z koncentracji funduszy na ośrodkach o najwyższym poziomie naukowym i koncentracji potencjału badawczego trzech pionów nauki – uczelni wyższych, instytutów PAN i instytutów badawczych (dzisiejszych jbr);
- umiędzynarodowienie procesu dydaktycznego i badań naukowych przez zatrudnienie zagranicznych naukowców i podejmowanie studiów, w szczególności doktoranckich przez obcokrajowców;
- zwiększenie oddziaływania na otoczenie społeczno-gospodarcze przez priorytetowe traktowanie działań w zakresie transferu wiedzy i komercjalizacji;
- budowanie marki polskiego szkolnictwa wyższego za granicą.

F. Zmiany w ustroju uczelni publicznej

Polskie uczelnie akademickie są zarządzane „elekcyjnie”, co z natury rzeczy ma charakter zachowawczy. Tradycyjny model sprawdzał się w statycznych warunkach XIX wieku. W niestabilnych rynkowych uwarunkowaniach XXI wieku lepiej może się sprawdzić model menedżerski. Uczelnie autonomicznie zdecydują, czy wybrać model menedżerski, czy pozostać przy modelu tradycyjnym. Elementy nowego ustroju uczelni publicznej będą następujące:

- o Przewiduje się dwie procedury powoływania rektora, kierowników podstawowych jednostek organizacyjnych oraz dyrektorów instytutów: tradycyjny i konkursowy.
 - W trybie tradycyjnym rektor uczelni będzie wybierany – jak dotychczas – spośród nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy lub stopień doktora habilitowanego.
 - W trybie konkursowym rektor będzie wyłoniony w drodze otwartego konkursu, spośród osób posiadających co najmniej stopień doktora oraz przygotowanie i doświadczenie menedżerskie.

- W przypadku, gdy rektor zostanie wyłoniony w trybie konkursowym, będzie on powołać kierowników podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni (dziekanów) po uprzednim przeprowadzeniu konkursów. Jeśli statut tak postanowi rektor będzie mógł powoływać w ww. trybie również dyrektorów instytutów.
- Organ jednoosobowy wyłoniony w trybie konkursowym będzie powoływał osoby na stanowiska zastępców w liczbie określonej przez statut. Zastępca rektora do spraw naukowych będzie powoływany, za zgodą senatu, spośród samodzielnych pracowników naukowych uczelni.
- Wprowadzenie zasady zasiadania w senacie i konwencie przez nie więcej niż dwie następujące po sobie kadencje. Zasada ta nie będzie dotyczyć przedstawicieli administracji uczelni i związków zawodowych.

W założeniach wprowadza się alternatywny model wyboru władz uczelni, stwarzając przede wszystkim szansę na podniesienie „sterowności” w zarządzaniu uczelnią. Proponowane zmiany stanowią alternatywę w stosunku do obowiązujących rozwiązań, pozostawiając możliwość wyboru modelu społeczności akademickim reprezentowanym przez senaty uczelni. Pozostawienie możliwości wyboru wynika z przekonania, że to społeczność akademicka wie najlepiej, jaki model zarządzania będzie dla danej uczelni najbardziej korzystny.

Konkursowy model wyboru rektora zakłada silniejsze umocowanie jego pozycji oraz otwarcie się na kandydatów spoza uczelni (również z zagranicy) którzy będą mogli sami się zgłaszać, o ile spełnią ustawowo zdefiniowane wymagania. Rektor wybrany w drodze konkursu będzie miał swobodę doboru współpracowników (prorektorów), z wyjątkiem prorektora do spraw nauki, którego kandydaturę zatwierdzi senat uczelni. Proponowane rozwiązanie, z jednej strony, gwarantuje rektorowi pełną swobodę w doborze współpracowników, a z drugiej gwarantuje senatowi uczelni wpływ na to, kto w strukturach uczelni będzie odpowiedzialny za prowadzenie polityki naukowej. Rektor będzie miał również większy wpływ na kierowników podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni (dziekanów).

Proponuje się również zmiany zmierzające do zwiększenia kompetencji i zakresu odpowiedzialności rektora. Przede wszystkim dotyczy to zadań związanych z opracowaniem i realizacją strategii rozwoju uczelni zawierającej rzeczywistą diagnozę stanu uczelni, realny plan rozwoju i strategię działania oparte na analizie potrzeb rynku i możliwości uczelni. Dotychczasowy stan prawny nie zobowiązywał uczelni ani do opracowania strategii ani (zwłaszcza) do jej realizacji. Warunkiem dobrego funkcjonowania organizacji w warunkach konkurencji jest planowanie strategiczne oraz konsekwentna realizacja wyznaczonych celów na wszystkich poziomach zarządzania. Wprowadzane zmiany spowodują, że strategia stanie się najważniejszym dokumentem dla uczelni, którego zapisy będą miały charakter zobowiązujący dla władz uczelni (wszystkich szczebli) i wchodzących w jej skład jednostek organizacyjnych. Będzie się ona wpisywała się w strategię rozwoju szkolnictwa wyższego.

Nowy ustrój uczelni nadaje szersze kompetencje rektorowi w zakresie tworzenia, przekształcania i likwidacji podstawowych jednostek organizacyjnych oraz tworzenia filii i zamiejscowych jednostek organizacyjnych, gdyż jako osoba odpowiedzialna za funkcjonowanie uczelni, a przede wszystkim finanse, powinna posiadać kompetencje do decydowania o jej strukturze organizacyjnej. W tym samym kierunku zmierza poszerzenie kompetencji na zbycie lub obciążenie mienia o wartości do 250 tysięcy Euro. Dotychczas dokonanie takiej operacji wymagało zgody Ministra Skarbu, co w sposób zasadniczy utrudniało gospodarowanie majątkiem uczelni oraz zwiększało obciążenia biurokratyczne.

Wprowadza się zasadę zasiadania w senacie uczelni oraz konwencie przez nie więcej niż dwie kadencje. Idea kolegialności w kierowaniu naukowym i dydaktycznym rozwojem uczelni powinna być realizowana z możliwie jak najszerszym udziałem pracowników i studentów. Ograniczenie prawa do zasiadania w senacie nie więcej niż przez dwie następujące po sobie kadencje spowoduje, że poszerzy się zaangażowanie członków społeczności akademickiej w bieżące sprawy uczelni, a przede wszystkim wzrośnie współodpowiedzialność za funkcjonowanie uczelni.

Ponadto, ze względu na dotychczasowe niejasności w interpretacji prawa nowelizacja ustawy jednoznacznie przypisze senatowi uczelni kompetencje rady pracowniczej w rozumieniu ustawy o konsultacjach społecznych. Ułatwi to proces konsultacji społecznych realizowanych zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/14/WE z dnia 11 marca 2002 r.

G. Optymalizacja sposobu funkcjonowania organizacji przedstawicielskich i kontrolnych.

W Polskim systemie szkolnictwa wyższego ważną rolę opiniodawczą i doradczą dla ministra właściwego dla szkolnictwa wyższego odgrywają organizacje przedstawicielskie wybierane przez środowisko akademickie, a także komisje eksperckie powoływane przez ministra spośród osób reprezentujących to środowisko. Szczególną rolę odgrywają Komisje poświadczające jakość działalności naukowej (KEJN), dydaktycznej (PKA) oraz osiągnięć indywidualnej kariery naukowej (CKdsSiTN), które mają (CKdsSiTN) lub będą mieć po wejściu w życie zmian ustawowych (PKA i KEJN) charakter autonomicznych wobec administracji rządowej organów. Zarówno opinie organizacji przedstawicielskich, jak i oceny komisji poświadczających jakość mają istotne znaczenie dla funkcjonowania uczelni. Dlatego też muszą obowiązywać regulacje zapewniające przejrzystość procesów opiniowania oraz wykluczające sytuacje konfliktu interesów.

- Ograniczenie członkostwa w KEJN, PKA, RGSzWiN, CKdsSiTN do najwyżej dwóch kadencji, przy czym ze względu na konieczność zapewnienia ciągłości prac. Instytucje te wymieniają połowę swojego składu w połowie swojej kadencji. Stopniowe wprowadzanie w RGNiSzW CKdsSiTN, PKA oraz KEJN parytetu dla kobiet w wysokości minimum 10% składu w pierwszej kadencji ich funkcjonowania do 30% składu w trzeciej kadencji funkcjonowania tych jednostek po wejścia w życie ustawy.
- Wprowadzenie zakazu łączenia członkostwa w RGSzWiN, z członkostwem w PKA, stałych komisjach eksperckich Ministra, z pełnieniem funkcji jednoosobowych organów szkół i jednostek badawczych oraz założyciela (właściciela) uczelni. Wykaz wszystkich pełnionych funkcji będzie udostępniony w jednolitej bazie danych.
- Wprowadzenie jako zasady wymogu obowiązkowego wyłączenia się osób kontrolujących z kontroli oraz procesów decyzyjnych, gdy zachodzi uzasadnione domniemanie konfliktu interesów.
- Ustalenie, że przedstawiciel uczelni lub jednostki naukowej traci bierne prawo wyborcze w wyborach do RGNSzW oraz PKA wraz z ukończeniem 70 roku życia.
- Przekształcenie Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego w Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- Stworzenie zintegrowanych baz informacyjnych oraz nałożenie, zwłaszcza na organizacje kontrolujące (CKdsSiTN, PKA, KEJN), obowiązku ich aktualizowania w zakresie wydawanych decyzji lub wiążących opinii.

Dotychczasowy rozdział sfery „nauki” i „szkolnictwa wyższego” jest sztuczny, bowiem w Polsce naukę uprawia się przede wszystkim w uczelniach, które łączą proces badawczy z dydaktyką. Ten sztuczny podział jest odtwarzany i utrwalany w ciałach eksperckich. Prowadzona reforma zmierza do przełamania tego podziału rozpoczynając proces od integracji struktur organizacyjnych nauki i szkolnictwa wyższego oraz przekształcenia Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego w Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Po wejściu w życie zmian ustawy PSW oraz o *Stopniach i Tytułach Naukowych*, wprowadzony będzie zakaz łączenia członkostwa w organizacjach przedstawicielskich i eksperckich nauki oraz szkolnictwa wyższego z udziałem w pracach komisji poświadczania jakości, a także z pełnieniem funkcji jednoosobowych organów szkół wyższych i jednostek badawczych prowadzących działalność dydaktyczną. Obowiązywać będzie także zasada wyłączania się z procesów decyzyjnych osób znajdujących się w konflikcie interesów.

Upowszechniona zostanie zasada, że w odniesieniu do organizacji przedstawicielskich oraz stałych zespołów eksperckich będzie obowiązywało ograniczenie członkostwa do najwyżej dwóch kadencji, przy czym w połowie kadencji będzie następowała wymiana połowy składu członków. Wszystko to służyć ma większej bezstronności w podejmowaniu decyzji przez te instytucje oraz włączeniu szerszego grona pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych o cenionych osiągnięciach w procedury decyzyjne.

Udział kobiet – uczonych w ciałach przedstawicielskich i kontrolnych, jest niewystarczający w stosunku do ich wkładu w rozwój polskiej nauki. Dlatego stopniowo, przez dłuższy czas wprowadzany będzie parytet dla uczestnictwa kobiet w organach przedstawicielskich i kontrolnych szkolnictwa wyższego.

Zapewnieniu przejrzystości funkcjonowania organizacji przedstawicielskich i eksperckich będą służyły zintegrowane bazy informacyjne zawierające między innymi wykaz osób świata nauki i szkolnictwa wyższego oraz wszystkich pełnionych przez nie funkcji. Ponadto jednostki te będą zobowiązane do aktualizowania tych baz danych w zakresie wydawanych decyzji oraz harmonogramów prowadzonych spraw.

II. Model kariery naukowej

Polska nauka jest niejednolita. Są uczelnie i dyscypliny naukowe, w których wartość doktoratów i habilitacji jest na wysokim poziomie, są jednak też instytucje naukowe, w których karierę akademicką realizują osoby bez potencjału naukowego, bowiem uczelnie zależy na uzyskiwaniu uprawnień, albo przeciwnie są takie szkoły wyższe, w których wykorzystywane są formalno-prawne przyczyny aby hamować karierę młodym naukowcom.

W stosunku do innych krajów UE ścieżka awansu w polskiej nauce jest długa, wielostopniowa, nadmiernie sformalizowana. Biorąc pod uwagę średnią krajową Polscy naukowcy awansują wolniej, a naukową samodzielność (możliwość kierowania zespołem badawczym) uzyskują później niż uczeni w krajach, gdzie rozwój nauki jest na znacznie wyższym poziomie. Biurokratyczne procedury awansu naukowego powodują, że polska nauka staje się w pewnym sensie systemem autotelicznym, zaspokajającym w jakimś stopniu potrzeby kreowane przez siebie. Prowadzi to do sytuacji, że mimo licznych doktoratów oraz habilitacji, stosunkowo mało osiągnięć naukowych zyskuje uznanie międzynarodowe w postaci cytowanych publikacji czy rejestrowanych patentów. Na tle innych krajów europejskich polscy uczeni publikują stosunkowo mało w istotnych periodykach naukowych.

W ocenie organizacji międzynarodowych polskie środowisko akademickie jest trudno dostępne, a procedury nadawania stopni oraz tytułów naukowych pełne osobliwości niezrozumiałych dla osób spoza świata polskiej nauki. Na model kariery akademickiej składa się system uzyskiwania stopni naukowych będących potwierdzeniem osiągniętych kompetencji badawczych, a także system awansu zawodowego (stanowisk) w uczelniach i instytucjach naukowych. Niekompatybilność polskiego systemu kariery naukowej z systemami zagranicznymi dotyczy obu tych aspektów kariery.

Jeżeli polska nauka ma mieć większy wpływ na rozwój współczesnej nauki światowej, to system awansów naukowych należy uprościć i uczynić bardziej przejrzystym. Powinno to przyspieszyć awanse naukowe.

Prezentowane reformy zmierzają w trzech zasadniczych kierunkach:

- Uproszczenia ścieżki awansu naukowego tak, aby perspektywa zdobywania kolejnych stopni oraz tytułu naukowego działała na naukowców motywująco i wspomagała ich rozwój naukowy.
- Wprowadzenie przejrzystych procedur konkursowych na stanowiska uczelniane oraz szersze otwarcie się uczelni na badaczy z zagranicy.
- Usprawnienie funkcjonowania Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych, która będąc gwarantem zasad awansu naukowego musi cieszyć się pełnym zaufaniem środowiska nauki.

A. Doktorat na miarę współczesnych wyzwań

W Polsce niemal 5 tys. osób rocznie uzyskuje rocznie stopień doktora nauk. W ciągu ostatnich 15 lat odnotowano skokowy wzrost liczby słuchaczy studiów doktoranckich z niecałych 2 tys. w 1990 roku do 30 tys. w 2008. Mimo to nadal Polska ma jeden z niższych wskaźników udziału osób w wieku 20-29 lat studiujących na studiach doktoranckich. W Polsce – mimo zmiany skokowej – tylko 0,19% tej populacji odbywało studia doktoranckie w 2005 roku. Dla porównania, w Finlandii wskaźnik ten wyniósł 1,33%, a w Szwecji – 0,87%. Rozwój studiów doktoranckich jest strategicznym wyzwaniem dla szkół wyższych w Polsce bowiem trzeba pamiętać, że coraz większa liczba doktorów, osób najlepiej wykształconych będzie znajdowała zatrudnienie w gospodarce i sektorze publicznym. W Niemczech w zależności od dyscypliny jedynie 40-50% osób ze stopniem doktorskim pozostaje w szkolnictwie wyższym podczas gdy pozostali wykorzystują zdobytą wiedzę oraz umiejętności w gospodarce lub sektorze publicznym.

Wzrost liczby słuchaczy studiów doktoranckich, przy rosnącej, ale wolno, liczbie potencjalnych promotorów jest poważnym wyzwaniem dla systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Proponowane rozwiązania mają na celu stworzenie warunków dla zapewnienia wysokiej jakości przewodów doktorskich prowadzących do rozwoju i wyłaniania najlepszych młodych naukowców. Są one skorelowane ze zwiększonymi możliwościami dostępu do środków na badania dla tych osób, przewidzianymi w ustawach o zasadach finansowania nauki i o NCN. Dla realizacji tych celów przewiduje się:

- Ustanowienie warunku otwarcia przewodu doktorskiego w postaci minimum jednej publikacji w indeksowanym czasopiśmie naukowym o zasięgu co najmniej krajowym lub udział z prezentacją w międzynarodowej konferencji naukowej posiadającej wysoką rangę naukową.
- Zniesienie ograniczeń dotyczącej liczby zagranicznych recenzentów biorących udział w przewodach doktorskich, pod warunkiem posiadania przez nich pozycji odpowiadającej pozycji samodzielnego pracownika naukowego w Polsce. Generalna zasada prowadzi

obowiązek, aby wszyscy recenzenci pochodzili z innej instytucji naukowej niż ta, w której bronią jest rozprawa lub z której pochodzi doktorant.

- Wprowadzenie możliwości przedkładania rozprawy doktorskiej i obrony w języku angielskim, a w przypadku studiów filologicznych również w językach będących przedmiotem badań.
- Rozprawa doktorska będzie mogła mieć formę książki lub rozdziału(ów) w książce wydanej lub przyjętej do druku, maszynopisu, kilku artykułów opublikowanych (lub przyjętych do druku) w indeksowanym czasopiśmie naukowym (Minister określi, które z indeksów, będą stosowane w poszczególnych dziedzinach wiedzy). Rozprawa będzie też mogła mieć formę maszynopisu, którego pełna treść (w formacie PDF) zostanie umieszczona na stronie wydawnictwa uczelnianego lub instytutowego.
- W przypadku nauk matematyczno-przyrodniczych można będzie złożyć jako rozprawę doktorską artykuły wieloautorskie publikowane w czasopismach naukowych.
- W przypadku nauk technicznych i sztuki dopuszczalne będzie złożenie rozprawy w formie pracy projektowej, konstrukcyjnej, technologicznej lub artystycznej, autorskiej lub współautorskiej.
- Posiadanie zewnętrznego dokumentu potwierdzającego znajomość jednego z nowożytnych języków obcych (według certyfikatów ustalonych w rozporządzeniu Ministra).
- Określenie ram prawnych dla zawierania umów przez uczelnie z innymi (w tym zagranicznymi) instytucjami naukowymi w celu przeprowadzenia wspólnego przewodu doktorskiego pod opieką naukową promotora i kopromotora.
- Dyplom doktorski z godłem uczelni.

Wzrostowi liczby uzyskiwanych stopni naukowych doktora powinna towarzyszyć szczególna dbałość o jakość doktoratów, jako warunku przyspieszenia kariery akademickiej, rozwoju nauki oraz odpowiedzi na wyzwania nowoczesnej gospodarki. Celowi temu służyć będzie także wyższa jakość studiów doktoranckich, co powinno zostać osiągnięte poprzez wprowadzenie ramowych reguł kształcenia. Możliwość uznania za rozprawę doktorską publikacji w czasopismach określonych na podstawie rozporządzenia Ministra wydanego na podstawie art. 11 ust. 7 ustawy o zasadach finansowania nauki umożliwi zwolnienie z obowiązku przygotowywania dysertacji doktorskiej osób posiadających w dorobku publikacje w renomowanych czasopismach naukowych (szczególnie w przypadku grup nauk ścisłych i przyrodniczych). Publikacje te świadczą o międzynarodowej randze osiągnięć i nie powinny być cenione niżej niż napisanie rozprawy doktorskiej, która nie jest publikowana.

Rozwojowi współpracy międzynarodowej sprzyjać będzie uprawnienie do przeprowadzania wspólnego przewodu doktorskiego z instytucjami zagranicznymi oraz wprowadzenie możliwości przedkładania pracy doktorskiej i jej obrony w języku angielskim, a w przypadku studiów filologicznych również w językach będących przedmiotem badań. Określony w obowiązujących przepisach wymóg złożenia egzaminu z języka obcego nowożytnego, jako jednego z egzaminów doktorskich zostanie zastąpiony certyfikatami, określonymi w rozporządzeniu Ministra. Rozwiązanie to pozwoli na uniknięcie częstych przypadków podwójnego potwierdzania znajomości języka obcego, tj. w uczelni i instytucji zewnętrznej, a także zapewni obiektywność i porównywalność ocen.

Wprowadzenie dyplomu doktorskiego z godłem uczelni lub placówki naukowej da szansę doktorom promowania się dyplomem uzyskiwanym w czołowych jednostkach naukowych, a jednostkom nadającym stopień naukowy umożliwi promowanie swojej marki jako pochodną wysokiej jakości naukowców i wykonanych u nich doktoratów.

B. Uproszczenie i skrócenie procedury habilitacyjnej

Obowiązujące procedury habilitacyjne są postrzegane jako bardzo czasochłonne i sformalizowane, a jednocześnie zawierające duży element uznaniowości. Czasochłonność procedury powoduje, że od lat na prawie nie zmienionym poziomie utrzymuje się liczba nadawanych stopni naukowych doktora habilitowanego. W okresie od 1991 do 2007 liczba stopni doktora habilitowanego wahała się przedziale między 600 a 1000, a w 2007 roku wyniosła 771. Znaczący wzrost liczby uzyskiwanych doktoratów nie spowodował przyrostu liczby osób uzyskujących status samodzielności naukowej, co więcej średnia wieku osób uzyskujących stopień doktora habilitowanego jest w Polsce bardzo wysoka, większość habilitantów uzyskuje ją powyżej 46 roku życia. Jest to zjawisko bardzo negatywne, bowiem przyjmuje się, że największa aktywność naukową osiąga się w okresie przygotowywania pracy habilitacyjnej, co oznacza, że przeciętny polski uczony zanim osiągnie samodzielność najbardziej twórczy okres ma już za sobą.

Jednak wobec masowości studiów doktoranckich (rozumianych jako studia III stopnia) oraz stosunkowo niższej jakości przewodów doktorskich w porównaniu do średniej światowej pozostawia się ogólną zasadę, że koniecznym warunkiem awansu naukowego w Polsce, uprawniającym do sprawowania opieki promotorskiej i kierowania zespołami naukowymi jest uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Proponowane w reformie zmiany procedury habilitacyjnej mają przede wszystkim spowodować jej uproszczenie (i skrócenie), większą przejrzystość oraz ograniczyć możliwości podejmowania decyzji powodowanych względami pozamerytorycznymi na kolejnych etapach obecnie obowiązującej procedury.

Realizacji tych celów służyć będą następujące działania:

- Ograniczenie roli macierzystej rady wydziału lub rady naukowej w postępowaniu habilitacyjnym na rzecz Komisji, w której uczestniczyć będą specjaliści danej dyscypliny legitymujący się uznanym dorobkiem naukowym.
- Wprowadzenie indywidualnego trybu składania przez aplikantów wniosków do CK o wszczęcie procedury habilitacyjnej oraz wskazywania przez nich rady właściwej do nadania stopnia.
- Wprowadzenie zasady, że rozprawę habilitacyjną stanowi wskazana przez habilitanta część dorobku naukowego (artystycznego).
- Odstąpienie od wykładu habilitacyjnego oraz obowiązku przedstawiania rozprawy habilitacyjnej w dotychczasowej formie.
- Dopuszczenie możliwości przeprowadzenia dyskusji habilitacyjnej, zwłaszcza w przewodach w grupie nauk humanistycznych i społecznych.
- Wprowadzenie zasady jasnego określania terminów ukończenia poszczególnych etapów procedury habilitacyjnej.
- Dyplom doktora habilitowanego z godłem uczelni.

Istotą proponowanych zmian jest skoncentrowanie się w procedurze habilitacyjnej na osiągnięciach naukowych kandydata, ocenianych na podstawie przejrzystych i precyzyjnie określonych oraz w dużej mierze mierzalnych kryteriów. Jest to szczególnie istotne w naukach ścisłych, przyrodniczych i technicznych, w odróżnieniu od nauk humanistycznych i społecznych, gdzie kryteria są w większym stopniu jakościowe. Proponowane zmiany mają na celu zwiększenie liczby promocji habilitacyjnych, przy jednoczesnym podwyższeniu wymogów jakości osiągnięć naukowych będących ich podstawą, obniżenie wieku uzyskiwania samodzielnej pozycji naukowej.

Zakłada się trzy zasadnicze zmiany w procedurze habilitacyjnej, zwiększenie roli samego kandydata w procesie, zwiększenie udziału recenzentów zewnętrznych w ocenie osiągnięć habilitanta,

a przede wszystkim skrócenie procedury do minimum. Stopień doktora habilitowanego musi być stymulatorem do rozwoju, a nie barierą.

Zmienioną procedurę cechuje:

- o zniesienie bariery dostępu do rozpoczęcia postępowania, poprzez jednoznaczność i mierzalność kryteriów określających warunki aplikacji oraz indywidualne składanie wniosku przez kandydata;
- o przejrzystość osiągnięć, poprzez jawność osiągnięć aplikanta, obowiązkowe uzasadnianie decyzji, publikację harmonogramu przebiegu postępowania, a po jego zakończeniu publikację decyzji rady naukowej i składu doraźnej Komisji;
- o uproszczenie i skrócenie czasu postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego, z obecnych około 11 miesięcy (przy założeniu 3-miesięcznego czasu na sporządzenie recenzji) do około 6 miesięcy po zmianach.

Kandydat będzie sam inicjował własną procedurę habilitacyjną. Warunkiem rozpoczęcia procedury habilitacyjnej będą osiągnięcia i aktywność badawcza lub artystyczna po doktoracie. Osiągnięcia te, w pierwszym etapie postępowania będą kwantyfikowane tak, aby można było łatwo weryfikować, czy kandydat spełnił formalno-prawne warunki do jej rozpoczęcia. Rolą CK będzie powołanie doraźnej Komisji do Przeprowadzenia Postępowania Habilitacyjnego oraz wybranie do niej 2 recenzentów i dwóch członków komisji, pozostałego recenzenta i 2 członków Komisji wybierać będzie wskazana przez habilitanta rada naukowa.

W celu uproszczenia procedury proponuje się również odstępianie od wykładu habilitacyjnego oraz obowiązku przedkładania odrębnej rozprawy habilitacyjnej, w dotychczasowej formie. W zamian proponuje się możliwość przeprowadzenia przez komisję dyskusji habilitacyjnej, zalecanej zwłaszcza dla nauk humanistycznych i społecznych. Konieczność przeprowadzenia dyskusji habilitacyjnej uzależniona będzie od decyzji komisji w każdym indywidualnym przypadku przeprowadzania oceny dorobku naukowego, a jej uzasadnieniem będą wątpliwości lub problemy naukowe wymagające wyjaśnienia lub potrzeba oceny erudycji naukowej kandydata.

Obecne czynności rady naukowej	Czynności rady naukowej po zmianie
Wszczęcie przewodu habilitacyjnego (uchwała)	Wyznaczenie 1 recenzenta i 2 członków Komisji (uchwała)
Wyznaczenie 2 recenzentów (uchwała)	Nadanie stopnia doktora habilitowanego na podstawie opinii przedłożonej przez doraźną Komisję do Przeprowadzenia Postępowania Habilitacyjnego (uchwała)
Zwracanie się do CK o powołanie 2 recenzentów	
Dopuszczenie do kolokwium (uchwała)	
Przyjęcie kolokwium (uchwała)	
Wysłuchanie wykładu habilitacyjnego	
Nadanie stopnia doktora habilitacyjnego (uchwała)	

C. Otwarcie uczelni na wybitnych badaczy z zagranicy

Hermetyczność ścieżki awansu naukowego w Polsce sprawia, że naukowcy z innych krajów muszą przejść dość skomplikowaną i sformalizowaną procedurę weryfikacyjną, dotyczy to również

tych, którzy posiadają znaczące osiągnięcia naukowe i dydaktyczne, a także dorobek związany z kierowaniem dużymi zespołami naukowymi. Jest to jedna z barier przyjazdów i powrotów do Polski uczonych, których kariera przebiegała za granicą.

W tym zakresie proponuje się:

- Wprowadzenie możliwości podejmowania przez rektora decyzji o zatrudnieniu na stanowisku profesora nadzwyczajnego cudzoziemców i obywateli polskich, którzy uzyskali stopień doktora za granicą oraz obywateli polskich, którzy uzyskali stopień doktora w Polsce i podczas pracy za granicą przez minimum 5 lat kierowali samodzielnie zespołami badawczymi, wypromowali przynajmniej 1 doktora oraz posiadają znaczący dorobek i osiągnięcia naukowe. Decyzja ta będzie podejmowana na wniosek kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej, bez zasięgnięcia opinii CK.
- Wprowadzenie specjalnego trybu nadawania statusu profesora wizytującego, z którym związane będą uprawnienia naukowe i dydaktyczne równoważne ze stopniem naukowym doktora habilitowanego, dla cudzoziemców i obywateli polskich, którzy uzyskali stopień doktora za granicą oraz obywateli polskich, którzy uzyskali stopień doktora w Polsce i podczas pracy za granicą, przez minimum 5 lat kierowali samodzielnie zespołami badawczymi, wypromowali przynajmniej 1 doktora oraz posiadają znaczący dorobek i osiągnięcia naukowe.

Stanowisko profesora wizytującego będzie mogło być także uznane za równoważne z uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego. Obecnie obowiązujące przepisy dopuszczają wprowadzenie możliwości zatrudniania na stanowisku profesora nadzwyczajnego osoby posiadającej stopień naukowy doktora oraz znaczne i twórcze osiągnięcia w pracy naukowej, zawodowej lub artystycznej, ale po uzyskaniu pozytywnej opinii CK.

Proponowane rozwiązanie upraszcza procedurę zatrudniania i potwierdzania pozycji naukowej obcokrajowców oraz obywateli polskich, których kariera naukowa przebiegała za granicą. Pozwoli to zwiększyć motywację do powrotów z zagranicy i kontynuowania kariery w Polsce, a także do zatrudniania się w polskich uczelniach zagranicznych naukowców. Umożliwi też tworzenie nowych grup badawczych, których liderzy zatrudniani byłiby na podstawie konkursu otwartego również dla badaczy z zagranicy.

D. Zmiana procedury nadawania tytułu naukowego oraz zwiększenie uprawnień wynikających z jego posiadania

Tytuł naukowy profesora potwierdza posiadanie najwyższych kwalifikacji naukowych i badawczych, stanowi również warunek do zajmowania najwyższych stanowisk i piastowania najbardziej prestiżowych funkcji w systemie szkolnictwa wyższego i nauki. Aktualnie w Polsce tytuł naukowy posiada 14 088 osób, w tym 8823 pracujących tylko w szkołach wyższych⁷. W ogólnej liczbie profesorów tytularnych 44% liczy powyżej 70 lat. Mniej niż połowa tych osób pozostaje na emeryturze (46%), większość jest czynna zawodowo. Żadna inna profesja w Polsce nie cechuje się tak długą i powszechną aktywnością zawodową.

Zatrudnienie profesorów tytularnych, wg instytucji i wieku w 2009 r⁸.

Miejsce zatrudnienia	W wieku poniżej 70 lat (69 i mniej)	W wieku powyżej 70 lat	Razem⁹

⁷ OPI, stan na dzień 18 maja 2009 r.

⁸ OPI, stan na dzień 18 maja 2009 r.

	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Tylko szkoły wyższe	6236	82,0	2579	41,2	8823	62,6
Tylko PAN lub JBR	672	8,8	574	9,2	1246	8,8
Szkoły wyższe i PAN lub JBR	553	7,3	190	3,0	743	5,3
Tylko inne instytucje	19	0,2	17	0,3	36	0,3
Szkoły wyższe i inne instytucje	20	0,3	9	0,1	29	0,2
Brak miejsca pracy	96	1,3	2892	46,2	3202	22,8
Wszyscy profesorowie	7602	54,0	6264	44,0	14088	100,0

Proponowane rozwiązania mają na celu zwiększenie uprawnień osób posiadających tytuł naukowy profesora, umożliwiającym im odejście na godną emeryturę oraz stanowiących dowód uznania dla ich szczególnej roli w rozwoju nauki i dydaktyki akademickiej. Zwiększenie uprawnień w stosunku do innych pracowników naukowych wymaga jasnego określenia warunków uzyskania tytułu, a także wdrożenia przejrzystego systemu oceny osiągnięć tak, aby tytuł naukowy otrzymywali najwybitniejsi naukowcy. Dla realizacji tych celów przewiduje się:

- o Występowanie przez zainteresowaną osobę z wnioskiem o przyznanie tytułu profesora do wybranej przez siebie rady wydziału (instytutu) posiadającej stosowne uprawnienia.
- o Zmianę w procedurze oceny osiągnięć naukowych poprzedzającą skierowanie wniosku o przyznanie tytułu naukowego. Ocena byłaby przeprowadzana przez pięciu recenzentów, z których żaden nie reprezentowałby instytucji zatrudniającej kandydata. W tym celu rada naukowa wnioskująca o nadanie tytułu prześle do CK listę co najmniej 10 – wyłonionych w drodze głosowania, kandydatów na recenzentów.
- o Recenzenci będą mogli być powołani spośród uczonych posiadających status samodzielnego pracownika naukowego zarówno z Polski, jak i z zagranicy. CK będzie wyznaczać 5 recenzentów, przy czym może, ale nie musi, skorzystać z listy przesłanej przez wnioskującą radę naukową. Wzór ankiety zostanie opracowany w drodze rozporządzenia przez Ministra właściwego ds. nauki. Recenzenci będą mieć 1 miesiąc na przesłanie wypełnionej ankiety.
- o Rada naukowa po zapoznaniu się z treścią ankiet, z których co najmniej 3 powinno się kończyć pozytywną oceną, oraz po przeprowadzeniu dyskusji i głosowania, będzie kierować wniosek do CK.
- o Minimalne wymagania przy wystąpieniu o nadanie tytułu profesora będzie posiadanie stopnia doktora habilitowanego lub statusu profesora wizytującego, szeroki rezonans prac naukowych, doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi, skuteczność w zdobywaniu funduszy na badania, staże naukowe oraz praca w zagranicznych instytucjach naukowych, wypromowanie co najmniej 1 doktora oraz wielokrotne recenzowanie prac doktorskich i habilitacyjnych.
- o Dyplom profesorski, poza dotychczasową, treścią będzie zawierał informację o uczelni (instytucji), która wystąpiła z wnioskiem o przyznanie tytułu profesora.
- o Na podstawie mianowania będzie mogła być zatrudniona tylko osoba z tytułem naukowym.
- o Wprowadzenie możliwości przechodzenia w stan spoczynku nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub tytuł profesora w zakresie sztuki po osiągnięciu wieku emerytalnego (na wniosek profesora, przy rezygnacji z podejmowania pracy dydaktycznej oraz zajmowania stanowisk w instytucjach naukowych i szkolnictwa wyższego).
- o Utworzenie dla profesorów w stanie spoczynku dodatku do emerytury, wypłacanego za pośrednictwem uczelni, która jako ostatnia zatrudniała ich jako w podstawowym miejscu pracy. Łączna kwota emerytury i dodatku wynikającego ze stanu spoczynku nie będzie wyższa niż 75% kwoty przeciętnego wynagrodzenia profesora tytularnego zatrudnionego na stanowisku profesora zwyczajnego.
- o Ustawowe wprowadzenie statusu profesora emerytowanego przyznawanego przez organy uczelni osobom, które spełniają warunki przejścia w stan spoczynku. W pierwszym etapie

⁹ wliczono również osoby, dla których brak w bazie OPI dat urodzenia

będą nim objęte osoby odchodzących na emeryturę, a w kolejnych etapach osoby, które nabyły prawa emerytalne w latach wcześniejszych.

W zmienionej procedurze nadawania tytułu profesora przewiduje się odejście od recenzji na rzecz ankiet wypełnianych przez 5 recenzentów. Recenzentów będzie wyznaczać CK. Ankieta zobliguje recenzenta do ustosunkowania się do wszystkich istotnych elementów oceny osiągnięć naukowych uczonego. Rozwiązanie to pozwoli na zwiększenie obiektywności procesu oceny, ukierunkuje ocenę na ściśle określone w ankiecie kryteria – zróżnicowane dla różnych dziedzin nauki.

Przyjmując jako generalną zasadę zatrudnianie naukowców i nauczycieli akademickich na podstawie umów o pracę na czas określony lub nieokreślony, projekt zakłada jeden wyjątek. Dotyczy on osób posiadających tytuł naukowy. W uznaniu szczególnego wkładu w rozwój nauki i szkolnictwa wyższego osób posiadających tytuł naukowy, proponuje się zwiększenie ich uprawnień. Przede wszystkim wprowadza się zasadę, iż zawarcie stosunku pracy na podstawie mianowania może dotyczyć wyłącznie osób posiadających ten tytuł, chociaż nie wyklucza to możliwości zatrudniania tych osób w szczególnych przypadkach na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia. Rozwiązaniem nowym, dotychczas nie funkcjonującym w szkolnictwie wyższym będzie możliwość przechodzenia w stan spoczynku osób posiadających tytuł naukowy profesora. Łączyć się to będą z rezygnacją z podejmowania pracy dydaktycznej oraz zajmowania stanowisk w instytucjach naukowych i szkolnictwa wyższego (etatowego zatrudnienia na podstawie umowy o pracę). Wprowadzenie statusu profesora w stanie spoczynku wiąże się z dodatkiem uzupełniającym do emerytury. Łączna kwota emerytury i dodatku nie będzie mogła być wyższa niż 75% kwoty przeciętnego wynagrodzenia profesora zatrudnionego na stanowisku profesora zwyczajnego. Dodatek ten będzie wypłacany przez uczelnię, która stanowiła jego ostatnie, podstawowe miejsce pracy i w której był on wliczany do uprawnień dydaktycznych. Status profesora w stanie spoczynku będzie przyznawany przez rektora po zaopiniowaniu wniosku przez senat.

Wprowadzenie statusu profesora w stanie spoczynku daje szansę na poprawę warunków finansowych profesorów odchodzących na emeryturę, na godne życie osób, cieszących się najwyższym szacunkiem i zaufaniem społecznym, którzy poświęcili swoje życie dla nauki oraz kształcenia osób o najwyższych kwalifikacjach. Obecnie wysokość przeciętnej emerytury w grupie profesorów wynosi 3.600 zł¹⁰. Przeciętny dodatek do emerytury wyniósłby około 2.320 zł miesięcznie. Rozwiązanie to pozwoli części profesorów zrezygnować z podejmowania dodatkowego zatrudnienia na emeryturze w celu zapewnienia normalnego standardu materialnego. Otworzy drogę przyspieszenia kariery naukowej i zawodowej młodszym nauczycielom akademickim.

Wprowadzenie statusu profesora w stanie spoczynku dla profesorów przechodzących na emeryturę (zatrudnionych w uczelni) spowoduje dodatkowe skutki finansowe dla budżetu państwa w wysokości 61,7 mln zł do 2012 roku, przy założeniu, że wszystkie osoby, które osiągną wiek emerytalny zdecydują się na przejście w stan spoczynku (Objęcie statusem profesora w stanie spoczynku również profesorów, którzy przeszli na emeryturę w latach wcześniejszych spowoduje skutki budżetowe w wysokości 141,7 mln zł (wg. stanu na koniec 2007 r.). Ze względu na niepewną sytuację budżetową proponuje się by tę grupę osób objąć uprawnieniami emerytalnymi do 2015 roku.

D. Poprawa polityki kadrowej w uczelniach i instytucjach naukowych

Rozwój naukowy polskich uczonych jest hamowany nie tylko przez nadmiernie skomplikowaną i sformalizowaną procedurę zdobywania stopni naukowych, ale również przez niezwykle hermetyczną ścieżkę awansu akademickiego, która przez specjalistów z organizacji międzynarodowych określana jest mianem chowu wewnętrznego (ang. *in-breeding*). W sposób znaczący ogranicza ona mobilność, wstrzymuje konkurencję i podważa merytoryczne fundamenty szkół wyższych w Polsce. Zmiany – przy zachowaniu w pełni autonomii szkół wyższych i instytucji naukowych, polegają na zwiększeniu przejrzystości polityki kadrowej, nadaniu jej bardziej

¹⁰ dane szacunkowe

motywacyjnego charakteru oraz wyposażeniu rektora w narzędzia do zarządzania kadrami oraz wyeksponowania elementów atrakcyjności ścieżki awansu zawodowego naukowców poprzez:

- Utrzymanie ogólnej zasady, iż w uczelniach typu uniwersyteckiego (politechniki, uniwersytety przymiotnikowe) koniecznym warunkiem awansu na stanowiskach uczelnianych jest uzyskiwanie odpowiednich stopni naukowych i tytułu naukowego. Określenie ustawowe maksymalnego 8-letniego terminu zatrudnienia na stanowisku adiunkta.
- powszechną zasadę jawnego, konkursowego zatrudniania naukowców (w tym obcokrajowców) na kontraktach, gdzie każdemu stanowisku przypisane będą konkretne i jawne wymogi, a także jasno sformułowane warunki pracy i rozwoju naukowego, gwarantowane przez uczelnię,
- jasne zasady systematycznego oceniania i rozliczania z osiągnięć naukowych, powiązane z nagradzaniem oraz możliwością a w niektórych wypadkach obowiązkiem zwalniania osób nie osiagających efektów pracy naukowej,
- wprowadzenia ustawowego obowiązku przejścia na emeryturę adiunktów, wykładowców oraz doktorów habilitowanych zajmujących stanowisko profesora na podstawie mianowania. Nie wykluczy to możliwości zatrudniania tych osób, w szczególnych przypadkach, na podstawie umowy o pracę lub zlecenia.
- ograniczenia możliwości pracy na więcej niż dwóch etatach, przy jednoczesnym swobodnym kształtowaniu przez rektora wysokości pensum zwłaszcza w przypadku osób, realizujących wysokiej wartości granty badawcze,
- sprecyzowanie warunków, wymogów i uprawnień wiążących się z posiadaniem tytułu naukowego.

Proponowane zmiany wprowadzają zatrudnianie nauczycieli akademickich (oraz pracowników naukowych w PAN) wyłącznie na podstawie umowy o pracę i tylko w drodze konkursów. Ma to na celu uelastyczenie warunków zatrudnienia i stworzenie podstaw to angażowania najlepszych w oparciu o przejrzyste kryteria. Określony w statutach tryb konkursowy będzie obejmował również powoływanie do pełnienia funkcji – na okres kadencji – kierowników katedr, zakładów, laboratoriów i innych jednostek w publicznych uczelniach i instytutach naukowych.

Ustawa – prawo o szkolnictwie wyższym nakłada obowiązek przeprowadzania oceny pracy nauczyciela akademickiego nie rzadziej niż raz na cztery lata lub na wniosek kierownika jednostki organizacyjnej. Otrzymanie przez nauczyciela akademickiego dwóch kolejnych negatywnych ocen, w okresie nie krótszym niż rok, może stanowić podstawę rozwiązania za wypowiedzeniem stosunku pracy z mianowanym nauczycielem akademickim. Analogiczne zasady obowiązują w placówkach naukowo-badawczych, natomiast w placówkach PAN częstotliwość ocen ustala rada placówki w regulaminie, zatwierdzanym przez przewodniczącego wydziału. Nowe rozwiązania polegają na wprowadzeniu obowiązku oceny działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej nauczycieli akademickich, nie rzadziej niż co dwa lata, z wyłączeniem profesorów mianowanych, których ocena odbywać się będzie raz na 4 lata, przy wykorzystaniu opinii studentów i doktorantów, jako jednego z kryteriów oceny. Otrzymanie negatywnej oceny będzie mogło stanowić podstawę do rozwiązania stosunku pracy zarówno osób zatrudnionych zarówno na podstawie mianowania jak też umowy o pracę, natomiast dwie kolejne negatywne oceny będą zobowiązywały do rozwiązania stosunku pracy. Przyjęcie tej częstotliwości ocen, w połączeniu z możliwością rozwiązywania stosunku pracy będzie efektywnym narzędziem poprawy jakości kadry naukowej.

Jedną z barier występujących w niektórych jednostkach naukowych jest bezpośrednia podległość służbowa osób spokrewnionych i spowinowaconych. Ze względu na bliskość relacji między tymi osobami warto jest wyeliminować podejrzenia o możliwości obecności pozamerytorycznych kryteriów przy podejmowaniu decyzji w sprawie polityki kadrowej. Polityka kadrowa w uczelniach powinna być wolna od jakichkolwiek podejrzeń, bowiem podważa również fundamenty bezstronności w ocenie naukowej. Proponuje się więc wprowadzenie ustawowego zakazu podległości służbowej, mogącej być powodem stronniczości w realizacji polityki personalnej

i naukowej oraz prowadzić do konfliktu interesów. Wprowadzenie nowych regulacji wyeliminuje nepotyzm w uczelni i instytucjach związanych z nauką i szkolnictwem wyższym.

E. Zwiększenie przejrzystości w funkcjonowaniu Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych

Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych (CK) to z punktu widzenia całego systemu polskiej nauki bardzo ważna instytucja zaufania publicznego. To ona stoi na straży wiarygodności przyznawania stopni i tytułów naukowych, uprawnień rad naukowych, dlatego powinna być możliwie najbardziej transparentna. Musi ona też skupiać osoby o największym autorytecie naukowym. Proponowane zmiany wprowadzają instytucjonalne mechanizmy, które podniosą wiarygodność i zaufanie do CK, zarówno w środowisku akademickim, jak i poza nim.

- Bierne prawo wyborcze do CK będą mieli tylko pracownicy bezpośrednio aktywni naukowo.
- Ustanowienie kadencyjności członkostwa w CK. Członek CK będzie mógł pełnić swoją funkcję nie dłużej niż przez 2 kadencje. W połowie każdej kadencji CK będzie wymieniać połowę swojego składu.
- Wprowadzenie zasady, że członkostwa w CK nie można łączyć z pełnieniem funkcji w innych organach przedstawicielskich nauki i szkolnictwa wyższego, a także funkcji rektora, prorektora, i dziekana w szkołach wyższych oraz prezesa i wiceprezesów PAN i PAU, a także dyrektora instytutu naukowego lub instytutu badawczego.
- Ustalenie, że profesor tytułarny traci bierne prawo wyborcze do pełnienia funkcji w organach CK z chwilą ukończenia 70 roku życia.
- Wprowadzenie obowiązkowego wyłączenia się z pracy w jednostkach organizacyjnych CK, członków CK w sprawach dotyczących osób, z którymi łączą ich sprawy zawodowe lub z którymi pozostają w związku małżeńskim, pokrewieństwie, powinowactwie drugiego stopnia albo w takim stosunku prawnym, który może mieć wpływ na rozstrzygnięcia CK.
- Nałożenie na CK obowiązku prowadzenia i bieżącego aktualizowania baz danych o uprawnieniach do nadawania stopni i tytułów naukowych z określonych dziedzin i dyscyplin naukowych oraz prowadzenia studiów doktoranckich, a także wykazu kadry tych jednostek dających podstawę do uprawnień. Umieszczenie wykazów na stronie internetowej CK oraz na stronie Ministra.
- Nałożenie na CK obowiązku prowadzenia rejestrów profesorów i doktorów habilitowanych uprawnionych do recenzowania w przewodach doktorskich i habilitacyjnych oraz w postępowaniu o nadanie tytułu naukowego, w podziale na dziedziny nauki.
- Nałożenie na CK obowiązku przedkładania do akceptacji Prezesowi Rady Ministrów statutu i zmian w statucie uchwalonych przez CK.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami członkiem CK na nieograniczoną liczbę kadencji może zostać obywatel polski posiadający tytuł naukowy profesora. Nowe rozwiązania przewidują utratę biernego prawa wyborczego z chwilą ukończenia 70-go roku życia, a także wprowadzają dodatkowy warunek bezpośredniej aktywności naukowej członków CK. Proponuje się również ograniczenie członkostwa do dwóch kadencji. Zasadą gwarantującą utrzymanie ciągłości działania Komisji będzie wymiana w połowie czteroletniej kadencji 50% jej składu. W pierwszej kadencji obowiązującej tych zasad, po upływie połowy kadencji wymieniona zostanie, wyłoniona w drodze losowania, połowa członków CK

Nową ustawową zasadą będzie zakaz łączenia funkcji członka CK z pełnieniem funkcji w innych organach przedstawicielskich nauki i szkolnictwa wyższego oraz pełnieniem funkcji rektora, dziekana oraz dyrektora placówki PAN, PAU lub jednostki naukowej oraz konieczność wyłączenia się w przypadku konfliktu interesów lub powiązań rodzinnych. Rozwiązanie to wyeliminuje ewentualne sytuacje rodzące podejrzenia o konflikt interesów i nepotyzm. Przedstawione propozycje dotyczące

m.in. bieżącej aktualizacji baz danych o uprawnieniach do nadawania stopni i tytułu naukowego i umieszczania informacji na ten temat na stronach internetowych CK zwiększą dostęp do informacji, a także przejrzystość funkcjonowania instytucji nauki i szkolnictwa wyższego. Zwiększenie zadań i zmiany w funkcjonowaniu CK wiążą się z koniecznością wprowadzenia istotnych zmian do statutu, który będzie zatwierdzany przez Prezesa Rady Ministrów.

III. Studia i studenci

Szeroki dostęp do kształcenia oraz wszechstronne przygotowanie absolwentów szkół wyższych do funkcjonowania na rynku pracy jest fundamentem gospodarki opartej na wiedzy. Polska, mimo czterokrotnego zwiększenia liczby studentów w okresie ostatnich kilkunastu lat ma relatywnie mało obywateli z wyższym wykształceniem. Wynoszący 18% udział obywateli z wyższym wykształceniem w Polsce jest jednym z niższych wśród krajów UE. Jest to jedna z zasadniczych przeszkód transformacji polskiej gospodarki w nowoczesną gospodarkę opartą na wiedzy. Przekształcenia w gospodarce ogranicza również nieadekwatna do potrzeb gospodarki struktura kształcenia, która zmusza niekiedy dobrze wykształconych absolwentów do podejmowania zajęć poniżej posiadanych kwalifikacji.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej jest ogromną szansą dla polskich studentów, którzy mają możliwość wyboru kraju, uczelni i kierunku studiów. Studenci mają coraz lepsze możliwości kształcenia i zdobywania umiejętności potrzebnych do funkcjonowania na europejskim rynku pracy. Międzynarodowa konkurencja w szkolnictwie wyższym stanowi jednak poważne wyzwanie dla polskich uczelni. Bardzo niski odsetek zagranicznych studentów (0,5%) oraz stosunkowo niewielka liczba studentów z zagranicy przyjeżdżających do Polski w ramach programu Erasmus świadczy o potrzebie stworzenia warunków, które pozwolą na zwiększenie konkurencyjności polskich uczelni w zakresie kształcenia w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Rosnące umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego oraz budowanie gospodarki opartej na wiedzy wymaga podjęcia działań zmierzających w kierunku:

- zwiększenia dostępności do studiowania, szczególnie dla osób mniej zamożnych;
- zapewnienia najbardziej uzdolnionym studentom lepszych warunków do rozwoju w kraju;
- umiędzynarodowienia procesu kształcenia;
- nadanie studentom, doktorantom oraz reprezentującym ich organom większej podmiotowości.

A. Zwiększenie dostępności do studiów wyższych

Wiedza w XXI wieku jest najcenniejszym produktem w który inwestuje państwo. Jednak szkolnictwo wyższe w Polsce nadal charakteryzują bariery w dostępie do edukacji szczególnie dla osób mniej zamożnych, wywodzących się z rodzin o niskim kapitale kulturowym oraz zamieszkałych daleko od aglomeracji miejskich. Problem ten dotyczy przede wszystkim studiów stacjonarnych w szkołach publicznych, koszt kształcenia w których jest pokrywany ze środków publicznych.

Cele reformy będą realizowane poprzez następujące działania:

- Rozszerzenie dostępności do bezpłatnego systemu kształcenia:
 - wprowadzenie zasady, że studentowi spełniającemu warunki określone w ustawie i statucie uczelni przysługuje określony zakres usług edukacyjnych świadczonych w uczelniach publicznych na studiach stacjonarnych, odpowiadający pełnemu cyklowi wykształcenia magisterskiego;

- zakres tych usług będzie określany w postaci punktów przeliczeniowych ECTS, przyznawanych dla wszystkich rodzajów oraz cykli studiów:
 - 180 ECTS na studiach trwających 3 lata,
 - 210 ECTS na studiach trwających 3,5 roku,
 - 90 ECTS na studiach 3 – semestralnych,
 - 120 ECTS na studiach 2 – letnich,
 - 300 ECTS na studiach jednolitych 5 – letnich,
 - 360 ECTS na studiach 6-letnich,
 - powiększonych o 30 punktów ECTS;
- przyznanie najlepszym studentom danego kierunku, wyłanianym na podstawie list rankingowych, dodatkowej puli punktów odpowiedniej dla drugiego kierunku studiów, zgodnie ze wskazanym wyżej systemem. Utrzymanie zasady, iż nie więcej niż 10% studentów danego kierunku będzie mogło otrzymać dodatkowe punkty ECTS.
- Wprowadzenie zmian w systemie pomocy materialnej przez:
 - podniesienie wysokości minimalnego dochodu na osobę w rodzinie gwarantującego studentom i doktorantom stypendium socjalne oraz górnej granicy uprawiającej do ubiegania się o stypendium socjalne;
 - zmianę dotychczasowych proporcji między środkami z dotacji przeznaczonymi na stypendia i świadczenia o charakterze socjalnym a środkami na stypendia za wyniki w nauce lub sporcie, z 50% do 50% na 75% do 25%;
 - przesunięcie funduszy ze stypendiów mieszkaniowych i na wyżywienie do systemu stypendiów socjalnych;
 - wprowadzenie przepisów umożliwiających zwolnienie z opodatkowania stypendiów ustanawianych przez organy rządowe, samorządowe, przedsiębiorstwa oraz instytucje i organizacje społeczne, w tym stypendiów wypłacanych ze środków Unii Europejskiej;
 - Zmiana charakteru dotacji dla studentów niepełnosprawnych na wspomaganie procesu kształcenia.
- Zwiększenie dostępności kredytów studenckich poprzez:
 - uproszczenie systemu przyznawania kredytów studentom i doktorantom;
 - odstąpienie od określania przez MNiSW progu dochodu upoważniającego do ubiegania się kredyt;
 - zmianę systemu poręczeń w kierunku wyższego stopnia poręczeń w przypadku niższych dochodów przypadających na osobę w rodzinie studenta.
- Docelowo utworzenie centralnego, ogólnopolskiego rejestru studentów, odnotowującego przyznane punkty ECTS, ich wykorzystanie oraz otrzymaną pomoc materialną.

Rozszerzeniu dostępności do bezpłatnego kształcenia służyć będzie wprowadzenie zasady, że studentowi uczelni publicznej studiów stacjonarnych przysługuje prawo do bezpłatnego kształcenia w ramach limitu punktów przeliczeniowych ECTS. Student otrzyma określoną liczbę punktów (300 dla cyklu studiów 3+2 oraz jednolitych magisterskich pięcioletnich i 360 dla cyklu studiów sześcioletnich), w ramach których będzie mógł studiować bezpłatnie.

Średnio w kraju ok. 10% studentów studiuje równolegle dwa i więcej kierunków studiów. Proponuje się pozostawienie tego stanu z wyraźnym ukierunkowaniem możliwości korzystania z tego uprawnienia przez najlepszych studentów. Zwiększenie liczby studentów studiujących więcej niż jeden kierunek w tym samym czasie spowodowałoby zablokowanie miejsca innym studentom, którzy zmuszeni byłiby do podejmowania studiów płatnych. Ograniczyłoby to równy dostęp do bezpłatnego kształcenia, szczególnie dla osób ze środowisk o niższym kapitale kulturowym. Wprowadzenie tej regulacji będzie wymagało uruchomienia centralnego, ogólnopolskiego rejestru studentów, gdzie odnotowane będą przyznane punkty ECTS oraz ich wykorzystanie przez studentów. Rejestr zapewni monitorowanie systemu bezpłatnego kształcenia oraz wykorzystywania pomocy materialnej.

W Polsce znaczące środki budżetowe (w 2009 roku ok. 1,5 mld zł) przeznaczają się na pomoc materialną dla studentów i doktorantów. Korzystają z niej zarówno studenci studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych uczelni publicznych i niepublicznych. Stosunkowo duża część tej pomocy nie trafia jednak do studentów najuboższych. Bardzo niski próg dochodów określający uprawnienie do stypendium socjalnego powoduje, że w niektórych regionach duży odsetek tych środków (zgodnie z ustawą do 50%) otrzymują studenci w formie stypendium za wyniki w nauce. Stypendium to nie ma charakteru socjalnego i straciło w ostatnich latach charakter wyróżnienia za osiągnięcia w nauce. Na niesocjalny charakter stypendium za wyniki w nauce zwracają uwagę organizacje analizujące system szkolnictwa wyższego w Polsce, np. OECD, Bank Światowy. Podobnie, obniżona została ranga wyróżnienia Ministra dla najlepszych studentów. Wyróżnienie to powinno być dostępne dla osób o wybitnych osiągnięciach.

Proponowana zmiana systemu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów polega na uproszczeniu i zwiększeniu przejrzystości systemu oraz na skierowaniu pomocy materialnej przede wszystkim dla najuboższej młodzieży. W nowym systemie pomocy materialnej proponuje się zmianę dotychczasowych, wielokrotnie krytykowanych, proporcji między środkami z dotacji przeznaczonymi na stypendia i świadczenia o charakterze socjalnym a środkami na stypendia za wyniki w nauce lub sporcie, z 50% do 50% na 75% do 25%.

Wysokość minimalnego progu dochodu gwarantującego studentowi i doktorantowi przyznanie stypendium socjalnego zostanie podniesiona do 1,25 kwoty minimalnego progu dochodu. Analogicznie zostanie podniesiony maksymalny próg dochodu uprawniający do ubiegania się o stypendium socjalne. O wysokości progu w uczelni będzie decydowała wysokość funduszu pomocy materialnej. Ponadto, student studiujący równocześnie na kilku kierunkach studiów będzie mógł otrzymywać wszystkie stypendia wyłącznie na jednym z kierunków, według własnego wyboru. Zmiana charakteru dotacji dla studentów niepełnosprawnych na wspomaganie procesu kształcenia służyć będzie lepszemu wykorzystaniu publicznych środków finansowych przeznaczonych dokładnie na stworzenie lepszych warunków umożliwiających pełnoprawne studiowanie tym osobom.

Proponowane rozwiązania pozwolą skorzystać ze stypendium socjalnego większej liczbie studentów i doktorantów o niskich dochodach w ramach tych samych środków budżetowych.

Przy ustalaniu miesięcznej wysokości dochodu na osobę w rodzinie studenta lub doktoranta uprawniającego do ubiegania się o stypendium socjalne nie będą wliczane, poza katalogiem dochodów zapisanych w ustawie: Prawo o szkolnictwie wyższym, również stypendia i inne świadczenia przyznawane uczniom, studentom i doktorantom w ramach narodowych programów rozwoju, programów operacyjnych lub międzynarodowych programów stypendialnych (Erasmus, Erasmus-Mundus, Tempus), w szczególności finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Po zmianach student będzie mógł otrzymywać, dodatkowo, stypendium dla studentów kierunków zamawianych, stypendia fundowane przez jednostki samorządu terytorialnego. Ponadto, student będzie mógł otrzymać w roku akademickim stypendium za wyniki w nauce oraz nagrodę ministra. Zmiana systemu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów spowoduje zwiększenie dostępności do tej pomocy i racjonalizację wydatkowania środków publicznych.

Rozszerzenie dostępności studentów i doktorantów do kredytów zostanie zrealizowane poprzez odstąpienie od określenia przez MNiSW progu dochodowego upoważniającego do ubiegania się o kredyt, co zwiększy dostępność do kredytów, uproszczenie procedury ubiegania się o kredyt studencki, co zmniejszy koszty operacyjne banków, zmianę struktury poręczeń udzielanych przez BGK w kierunku wyższego stopnia poręczeń w przypadku niższych dochodów przypadających na osobę w rodzinie studenta. Zwiększenie stopnia poręczenia udzielanego przez BGK oznacza zmniejszenie stopnia poręczenia ze strony kredytobiorcy. Restrukturyzacja zwiększy dostępność do kredytów studenckich osób najbardziej potrzebujących (o najniższych dochodach).

Trudno przewidzieć, jaka liczba studentów będzie zainteresowana uzyskaniem kredytu po odstąpieniu od progu dochodu na osobę w rodzinie studenta. Zwiększenie dostępności do kredytów studenckich, przy niewielkiej zmianie podziału kosztów kredytów pomiędzy studentów i doktorantów oraz budżet nie spowoduje żadnych skutków dla tego ostatniego.

B. Lepsze przygotowanie absolwentów szkół wyższych do potrzeb gospodarki i funkcjonowania na rynku pracy

Według badań Światowego Forum Gospodarczego Polska zajmuje 19 miejsce w poszerzonej UE pod względem stopnia dostosowania systemu edukacyjnego do potrzeb gospodarki. W Polsce na 1000 mieszkańców przypada 11 absolwentów kierunków przyrodniczych i technicznych, podczas gdy średnia dla krajów UE wynosi 13. Co gorsza, obserwuje się spadek zainteresowania kandydatów kierunkami inżynieryjno-technicznymi oraz informatycznymi. Od kilku lat liczba studentów tych kierunków spada rocznie o 3-6%, a brak obowiązkowej matury z matematyki przyczynia się do pogłębiania tego trendu.

Dostosowanie kształcenia do zmieniających się potrzeb rynku pracy, obok rozwijania uniwersalnej wiedzy, a także kształtowanie umiejętności zawodowych studentów są na tyle istotne, że powinny znaleźć odzwierciedlenie w misjach uczelni.

Cele reformy będą realizowane przez następujące działania:

- Rozwój form kształcenia nakierowanych na potrzeby rynku pracy, wprowadzenie możliwości kształcenia wspólnego z pracodawcą, a także kształcenia na zlecenie pracodawcy, między innymi poprzez zamawianie przez państwo kształcenia na kierunkach studiów, na które w przyszłości będzie zapotrzebowanie w gospodarce.
- Zmiany w kształceniu na studiach doktoranckich (na III poziomie kształcenia) będą dotyczyć:
 - wprowadzenia ramowych reguł kształcenia na studiach doktoranckich;
 - ustanowienia dodatkowego finansowania wiodących studiów doktoranckich (prowadzonych przez KNOW);
 - zniesienia ustawowych ograniczeń w podejmowaniu pracy przez doktorantów;
 - wprowadzenia trybu konkursowego kwalifikacji na stacjonarne studia doktoranckie.
- Uproszczenie zasad prowadzenia niestandardowych form kształcenia, mieszczących się w ramach „uczenia się przez całe życie”.
- Wprowadzenie obowiązku monitorowania losów absolwentów przez uczelnie, szczególnie po 3 i 5 latach od zakończenia studiów.
- Wprowadzenie uczelnianych dyplomów ukończenia studiów z godłem uczelni w miejsce obecnie obowiązujących wszystkie uczelnie ujednoliconych dyplomów państwowych.
- Utworzenie specjalnej ścieżki dla wybitnie uzdolnionych studentów, którzy będą mogli rozpocząć zaawansowane badania naukowe zaraz po ukończeniu studiów licencjackich bez konieczności obrony pracy magisterskiej.

O związku kształcenia z rynkiem pracy mowa już była w części poświęconej zarządzaniu uczelniami, w rozdziale odnoszącym się do integracji uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Pomocne w tym względzie jest odejście od definiowania kierunków studiów poprzez warunki „na wejściu” na rzecz warunków „na wyjściu” – efektów kształcenia w zakresie: wiedzy i umiejętności, którymi będzie się cechował absolwent. Takie określanie kierunków studiów będzie możliwe po wejściu w życie tzw. Krajowych Ram Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego.

Przy ocenie powiązań uczelni i jej jednostek organizacyjnych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym uwzględniać się będzie nie tylko zakres wykonywania zleconych projektów badawczych i realizacji związanych z nimi grantów, ale również stopień zaangażowania w tą działalność studentów przygotowujących prace dyplomowe, magisterskie i doktorskie.

Obowiązujące przepisy nie stwarzają możliwości zamawiania kształcenia przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego w uczelniach podległych innym ministrom. W ustawie przewidziano zmiany, które pozwolą ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego lub ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania, w uzgodnieniu z tym pierwszym, po zasięgnięciu opinii właściwych ministrów, zlecić np. uczelniom wojskowym, służb państwowych, uczelniom artystycznym, medycznym czy morskim nauczanie lub kształcenie, zapewniając środki na realizację zamówienia.

Zamawianie kształcenia na kierunkach matematycznych, technicznych i przyrodniczych lub innych związanych z aktualnymi tendencjami w gospodarce służyć będzie inwestowaniu w kapitał intelektualny w strategicznych dla państwa branżach i sektorach gospodarki.

Konieczność szybkiego reagowania uczelni na potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego wymusza zmianę zasad rekrutacji, w tym terminów podejmowania i ogłaszania uchwał rekrutacyjnych. Zakłada się skrócenie tego okresu z obecnych 18 miesięcy do 9 miesięcy. Przewiduje się też odstąpienie od wyrażania zgody przez ministra na przeprowadzenie dodatkowych sprawdzianów kompetencji kandydatów na studia. Wpłyne to na uelastycznienie procedur rekrutacyjnych, a także zwiększy autonomię uczelni w tym względzie.

Zgodnie z Deklaracją Bolońską studia doktoranckie to III poziom kształcenia wyższego. Mając na uwadze lepsze przygotowanie doktorantów do przyszłej pracy naukowej, dydaktycznej, a także współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, proponuje się określenie przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego ramowych reguł kształcenia na studiach doktoranckich. Wprowadzenie ramowych reguł kształcenia na studiach doktoranckich podyktowane jest troską o jakość kształcenia na tym stopniu studiów. Z tego samego względu proponuje się obowiązkową konkursową procedurę rekrutacji na stacjonarne studia doktoranckie. Studia doktoranckie staną się również przedmiotem oceny PKA.

Rozwojowi studiów doktoranckich na najwyższym poziomie będzie sprzyjać powołanie (w drodze konkursu) KNOW (Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących) w różnych dyscyplinach nauki (zzerzej o KNOW jest mowa w części poświęconej zarządzaniu uczelniami).

Obowiązujące przepisy ograniczają możliwość podejmowania zatrudnienia doktorantom stacjonarnych studiów doktoranckich pobierającym stypendia doktoranckie. Proponuje się zniesienie tego ograniczenia, które pozostanie w kompetencji kierownika studiów doktoranckich. Nowe rozwiązanie będzie sprzyjało rozwijaniu kompetencji ogólnych, istotnych na rynku pracy.

Ujednolicone zostaną warunki prowadzenia studiów doktoranckich oraz uprawnienia słuchaczy studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostki naukowe PAN i instytuty badawcze oraz centra naukowe i naukowo-przemysłowe z warunkami prowadzenia studiów w uczelniach wyższych.

W związku z oczekiwanym spadkiem liczby populacji w „wieku studenckim” uczelnie będą mogły swą aktywność edukacyjną skierować w stronę procesu „kształcenia przez całe życie”. Poszerzeniu tej działalności uczelni sprzyjać będzie nadanie uczelniom większej autonomii w zakresie prowadzenia studiów podyplomowych, poprzez odstąpienie od warunku powiązania problematyki studiów podyplomowych z prowadzonymi kierunkami studiów. Wszystkie krótkie formy kształcenia, w ramach „uczenia się przez całe życie”, realizowane w uczelniach, będą musiały mieć zdefiniowane

poprzez „efekty kształcenia” oraz sposoby oceny stopnia ich osiągnięcia przez absolwentów. Wszystkie te formy kształcenia będą objęte kontrolą PKA, w ramach kontroli instytucjonalnej.

Wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacji będzie się wiązało ze zwiększoną odpowiedzialnością uczelni za jakość kształcenia. Wychodząc naprzeciw postulatowi środowisk akademickich wprowadzone zostanie rozwiązanie polegające na zastąpieniu dyplomu państwowego, dyplomem z godłem uczelni, co sprzyjać będzie budowaniu i promowaniu marki uczelni, rozpoznawalności uczelni na rynku pracy, budowaniu warunków konkurencji na rynku usług edukacyjnych.

Istnieje potrzeba stworzenia najlepszych warunków dla osób wybitnie uzdolnionych bowiem ich emigracja jest największym zagrożeniem dla gospodarki opartej na wiedzy. Problem ten dotyczy zwłaszcza krajów rozwijających się, gdzie skala „drenażu mózgów” niebezpiecznie się nasila i dlatego koniecznym jest zapewnienie najlepszym polskim studentom oraz doktorantom odpowiednich warunków pracy w polskich uczelniach oraz instytutach naukowych.

C. Umiejdzynarodowienie studiów

Umiejdzynarodowienie procesu kształcenia jest ważnym aspektem oferty dydaktycznej oraz prestiżu polskiego szkolnictwa wyższego za granicą. Proces internacjonalizacji szkolnictwa wyższego na świecie nabiera tempa, liczba studiujących za granicą swojego kraju stale wzrasta i w skali globalnej przekroczyła już 3 miliony. Polska na tym tle prezentuje się słabo, bo w prawie dwumilionowej społeczności studenckiej jedynie 12 tysięcy to obcokrajowcy, co daje jeden z niższych w Europie wskaźników (0,5%) udziału studentów – cudzoziemców w ogólnej liczbie studentów. W ramach programu Erasmus z polskich uczelni wyjeżdża ponad trzy razy więcej studentów (ok. 13 tys.) aniżeli do nich przyjeżdża (ok. 4 tys.). Ten stan rzeczy jest spowodowany, po części, ograniczeniami prawnymi, a po części, wciąż ograniczoną ofertą programów studiów realizowanych w językach obcych, zwłaszcza w języku angielskim. Celem prezentowanych zmian jest podniesienie poziomu internacjonalizacji polskich uczelni zwłaszcza w kontekście kształcenia. Cele reformy będą realizowane poprzez:

- uwzględnienie kształcenia w językach obcych jako istotnego kryterium w ocenie jakości kształcenia. Docelowo stymulowanie rozwoju oferty kształcenia prowadzonego w językach obcych poprzez dodatkowe finansowanie.
- wprowadzenie możliwości wydawania jednego wspólnego dyplomu uczelni (polskiej i zagranicznej) na podstawie umów o współpracy w zakresie kształcenia.
- sprecyzowanie warunków zawierania umów z zagranicznymi instytucjami naukowymi w celu przeprowadzania wspólnego przewodu doktorskiego.

Pierwszym i podstawowym krokiem w kierunku umiejdzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce jest poszerzenie oferty dydaktycznej w językach obcych (zwłaszcza w języku angielskim). Internacjonalizacja kształcenia w polskich uczelniach wzmocni ich konkurencyjność na międzynarodowym rynku usług edukacyjnych i otworzy potencjalne źródło dochodów. W tym celu zasadnym wydaje się ujęcie kształcenia w językach obcych jako istotnego kryterium oceny jakości kształcenia dokonywanej przez PKA. W dalszej perspektywie czasowej kształcenie w językach obcych będzie wsparte dodatkowym finansowaniem z budżetu państwa.

Drugim warunkiem podniesienia poziomu umiejdzynarodowienia kształcenia w Polsce jest ustanowienie jasnych reguł współpracy międzynarodowej na poziomie studiów magisterskich i doktoranckich. Wspólne prowadzenie przewodów doktorskich stwarza szanse na wytworzenie wartości dodanej w rozwoju kadry. Przewiduje się możliwość prowadzenia wspólnych przewodów magisterskich i doktorskich, w tym również interdyscyplinarnych, środowiskowych studiów doktoranckich z polskimi i zagranicznymi uczelniami oraz placówkami naukowymi, jak również

kopromotorów, wspólnych obron rozpraw doktorskich i wydawania wspólnych dyplomów potwierdzających uzyskanie stopnia naukowego doktora. Wprowadzenie prawno – instytucjonalnych podstaw współpracy pomiędzy uczelniami czy też instytutami naukowymi wymagać będzie przede wszystkim sprecyzowania praw dotyczących własności intelektualnej. Doprowadzić ma to do synergii podnoszącej jakość studiów doktoranckich oraz badań naukowych, a także intensyfikującej mobilność kadry naukowej.

Ostatnim krokiem w kierunku zwiększenia internacjonalizacji szkolnictwa wyższego jest usunięcie barier formalno-prawnych, które utrudniają czy wręcz uniemożliwiają prowadzenie współpracy międzynarodowej przez instytucje akademickie a w szczególności rozwiązanie problemu wiz studenckich. Wprowadzane zmiany mają służyć uregulowaniu kwestii wspólnego prowadzenia studiów przez uczelnie i instytucje naukowe, w tym zagraniczne, na podstawie zawartego przez nie porozumienia. Dotychczasowy stan prawny pozostawiał wiele wątpliwości interpretacyjnych w zakresie międzyuczelnianych umów bilateralnych.

D. Większe upodmiotowienie studentów i dbałość o ich prawa

Studenci i doktoranci są bardzo ważnym elementem systemu szkolnictwa wyższego. Dbałość o ich prawa oraz włączanie w proces budowania rozwiązań systemowych jest konieczne dla podnoszenia jakości dydaktyki i badań naukowych szkół wyższych.

Cele reformy będą realizowane poprzez następujące działania:

- Określenie katalogu bezpłatnych usług administracyjnych świadczonych studentom studiów płatnych i bezpłatnych w procesie edukacji. Usługi te obejmować będą:
 - rejestrację na kolejny semestr/rok studiów,
 - egzaminy,
 - egzaminy poprawkowe,
 - egzamin komisyjny,
 - egzamin dyplomowy,
 - złożenie i oceny pracy dyplomowej,
 - wydanie suplementu do dyplomu.
- Ochrona interesu studentów oraz absolwentów uczelni likwidowanych poprzez archiwizację przez właściwe miejscowe archiwum państwowe dokumentacji ich osiągnięć edukacyjnych.
- Dopuszczenie możliwości uznania w uczelniach dokumentów w obiegu elektronicznym za równoważne tradycyjnym, papierowym.
- Dopuszczenie możliwości prowadzenia publicznych obron prac licencjackich, magisterskich oraz inżynierskich na wniosek promotora lub studenta. Wprowadzenie obowiązku przekazywania studentom kopii recenzji prac licencjackich oraz magisterskich w celu zapewnienia ich jawności.
- Wprowadzenie szkoleń z zakresu praw i obowiązku studenta
- Nadanie statusu stowarzyszenia, które będzie mogło uzyskać status organizacji pożytku publicznego
 - Parlamentowi Studentów RP,
 - Krajowej Reprezentacji Doktorantów.

W Polsce ponad milion studentów bezpośrednio współfinansuje własne kształcenie na poziomie wyższym. Wprowadzenie do ustawy katalogu bezpłatnych usług realizowanych przez szkoły wyższe służy obronie interesu płacących za naukę studentów, którzy są narażeni na ukryte podnoszenie kosztów kształcenia. Wprowadzane regulacje prawne określają katalog usług bezpośrednio związanych z procesem kształcenia, które będą bezpłatne.

Przewiduje się też doprecyzowanie charakteru umów zawieranych pomiędzy uczelnią i studentami studiów płatnych w uczelniach zarówno publicznych jak i niepublicznych.

Szkoły wyższe stoją u progu niżu demograficznego. W 2010 roku edukację wyższą rozpocznie pierwszy rocznik niżu demograficznego. Na podstawie liczby urodzeń po 1990 roku można wywnioskować, że przez następne kilkanaście lat liczba kandydatów na studentów będzie stopniowo spadać. Stawia to w trudnej sytuacji szkolnictwo niepubliczne, które niemal całkowicie zorientowane jest na świadczenie usług dydaktycznych, zwłaszcza, że struktura szkolnictwa niepublicznego czyni je bardzo wrażliwym na wahania demograficzne (43% szkół wyższych kształci poniżej tysiąca studentów, 72% poniżej 3 tysięcy studentów). Istnieje duże ryzyko likwidacji części uczelni niepublicznych, co może postawić studentów oraz absolwentów w trudnej sytuacji. Dokumentacja procesu kształcenia jest konieczna zarówno do kontynuowania studiów, jak również do obliczania wysokości uposażeń emerytalnych. Obecny stan prawny nie zawiera uregulowań dotyczących sposobu i miejsca przekazania dokumentacji procesu dydaktycznego. Proponowane zmiany wprowadzają obowiązek przekazywania dokumentacji przebiegu studiów, akt osobowych studentów, doktorantów i pracowników oraz dokumentacji działalności organów likwidowanej uczelni do właściwego miejscowo archiwum państwowego.

W Polsce każdego roku średnio niemal 400 tysięcy absolwentów opuszcza mury uczelni. Prace magisterskie, licencjackie oraz inżynierskie stały się jednym z wielu elementów kształcenia, mimo nieporównywalnie większego wysiłku i zaangażowania.

Dopuszczenie do publicznego egzaminu dyplomowego (magisterskiego) oraz obowiązek przekazywania recenzji przez opiekunów (prac dyplomowych i magisterskich) i recenzentów zmierzają w kierunku nadania większej wagi procesowi pisania prac dyplomowych, a także uczynienia ich obron bardziej transparentnymi. Prace te są wszak uwieńczeniem całego okresu studiów. Są one efektem długiej współpracy pomiędzy studentem a promotorem i powinny być – również w sferze symbolicznej – traktowane w sposób szczególny. Ostateczną decyzję co do publicznych obron prac dyplomowych będą podejmowały właściwe organy autonomicznych uczelni.

Postęp w zakresie informatyzacji procesów administracyjnych stworzył możliwość elektronicznego zarządzania procesem dydaktycznym. Część dokumentów w postaci papierowej może być zastąpiona dokumentami elektronicznymi. Proponowane zmiany legislacyjne wprowadzają możliwość rezygnacji (lub ograniczenia) liczby dokumentów papierowych (w tym np. indeksu, kart i protokołów zaliczeń i egzaminów) i oparcie się na elektronicznym dokumentowaniu przebiegu procesu kształcenia. Decyzja o wprowadzeniu elektronicznego dokumentowania procesu kształcenia zostanie pozostawiana uczelniom.

Konieczne jest zwiększenie świadomości studentów o przysługujących im prawach. Dlatego jako rozwiązanie systemowe proponowane jest wprowadzenie szkolenia z zakresu praw i obowiązków studenta dla studentów pierwszego roku. Powinny być one prowadzone przez samorzady studenckie oraz Parlament Studentów RP.

Upodmiotowienie studentów i doktorantów to proces wielowymiarowy. Odbywa się na kilku poziomach, począwszy od włączenia opinii studentów do oceny zajęć dydaktycznych prowadzonych przez pracowników akademickich, a skończywszy na silniejszym umocowaniu przedstawicieli studentów oraz przedstawicieli doktorantów poprzez nadanie organizacjom ich reprezentującym: Parlamentowi Studentów RP oraz Krajowej Reprezentacji Doktorantów statusu stowarzyszenia, które będzie mogło uzyskać status organizacji pożytku publicznego. Proponowana zmiana upodmiotawia studentów oraz doktorantów nadając im status partnerów w dialogu na temat spraw dla tych środowisk istotnych. Poza tym, sprzyja rozwijaniu samorządności studentów i doktorantów. Zrównanie statusu reprezentacji studentów i doktorantów spowoduje konieczność finansowania działalności Krajowej Reprezentacji Doktorantów na wzór Parlamentu Studentów RP. Zmiana ta spowoduje dodatkowe skutki finansowe dla budżetu państwa w wysokości ok. 70 tys. zł (60 tys. zł na działalność bieżącą + 10 tys. zł na zakup środków trwałych) rocznie.

VIII. Przepisy przejściowe i dostosowujące:

A. Przepisy przejściowe:

Proponowana ustawa postanawiać będzie, że z dniem jej wejścia w życie:

- 1) do stosunków pracy nawiązanych przed dniem wejścia w życie ustawy będą miały zastosowanie nowe regulacje;
- 2) osoby zatrudnione na podstawie mianowania z dniem wejścia w życie ustawy zostaną zatrudnione na podstawie umowy o pracę, z zastrzeżeniem następnego punktu;
- 3) stosunki pracy osób posiadających tytuł naukowy zatrudnionych na podstawie mianowania pozostają bez zmian;
- 4) uczelnie przedłożą właściwym ministrom do zatwierdzenia, nie później niż do dnia 30 marca 2011 r. statuty dostosowane do przepisów znowelizowanej ustawy;
- 5) projekt przewidywać będzie również czasowe zachowanie w mocy – do czasu wydania nowych aktów wykonawczych, nie dłużej jednak niż przez rok od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy – obecnie obowiązujących rozporządzeń.

B. Przepisy dostosowujące:

Proponowana ustawa postanawiać będzie, że z dniem jej wejścia w życie:

- 1) Państwowa Komisja Akredytacyjna (PKA) będzie pełnić funkcję centralnego organu administracji rządowej. Organ ten nabędzie uprawnienia do wydawania rozstrzygnięć w formie decyzji administracyjnych, w związku z tym postępowania wszczęte przed dniem wejścia w życie nowelizacji rozstrzygane będą w oparciu o przepisy dotychczasowe;
- 2) Rada Główna Szkolnictwa Wyższego (RGSW) zostanie zintegrowana ze sferą nauki, w związku z czym ulegnie zmianie jej nazwa na Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego;
- 3) w stosunku do Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych (CK) zostanie wprowadzone ograniczenie kadencyjności członków Komisji oraz wprowadzony zostanie zakaz łączenia funkcji członków Komisji z pełnieniem funkcji w innych organach przedstawicielskich nauki i szkolnictwa wyższego, a także rektora i dziekana;
- 4) członkowie organów PKA, RGSW i CK wybrani na podstawie dotychczasowych przepisów będą pełnić swoje funkcje do czasu upływu kadencji, na którą zostali wybrani. Jednoosobowe oraz kolegialne organy uczelni będą również pełnić swoją funkcję do czasu upływu kadencji, na którą zostali wybrani;
- 5) Parlament Studentów RP oraz Krajowa Reprezentacja Doktorantów istniejące w dniu wejścia w życie ustawy otrzymają status organizacji użyteczności publicznej.

IX. Przepisy upoważniające:

A. Do zmiany ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym:

1. Upoważnienie dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do wydania rozporządzenia w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji uwzględniającego określenie dziedzin kształcenia, kompetencji i efektów kształcenia, zróżnicowanych dla poszczególnych profili kształcenia,

2. Utworzenie publicznej uczelni zawodowej, jej likwidacja, zmiana nazwy oraz połączenie z inną publiczną lub niepubliczną uczelnią zawodową następować będzie w drodze rozporządzenia Rady Ministrów. Likwidacja uczelni publicznej, zmiana jej nazwy oraz połączenie z inną uczelnią publiczną lub niepubliczną następować będzie po zasięgnięciu opinii senatu lub senatów uczelni, których akty te dotyczą. Utworzenie publicznej uczelni zawodowej, jej likwidacja, zmiana nazwy oraz połączenie z inną publiczną lub niepubliczną uczelnią zawodową następują na wniosek ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego lub sejmiku województwa, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego,

3. Upoważnienie dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia w drodze rozporządzenia wzorów sprawozdań z działalności uczelni, uwzględniając specyfikę uczelni publicznych i niepublicznych oraz gromadzone przez uczelnie informacji koniecznych do sporządzania sprawozdań wynikających z odrębnych przepisów w celu umożliwienia przetwarzania danych z tych sprawozdań oraz sporządzania zbiorczych informacji koniecznych do prawidłowego wykonywania zadań,

4. Upoważnienie dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych warunków, trybu oraz zasady ubiegania się o status KNOW dla określonych dyscyplin naukowych,

5. W związku z wprowadzeniem instytucji dodatku do emerytury dla profesorów, którzy przeszli w stan spoczynku niezbędne jest wydanie rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego, po uzyskaniu opinii ministrów, wskazanych w art. 33 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, określającego warunki i tryb przyznania tego dodatku, z zachowaniem przejrzystości i jawności oraz z zachowaniem zasad prawidłowej gospodarki środkami publicznymi.

6. Upoważnienie dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków i trybu występowania przez uczelnie niepubliczne o dotacje, o którym mowa w art. 94 ust. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, oraz sposobu kontroli ich wykorzystania, uwzględniając jakość kształcenia w uczelni, liczbę nauczycieli akademickich, dla których uczelnia jest podstawowym miejscem pracy, liczbę kształconych w uczelni studentów studiów stacjonarnych i uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, zaangażowanie własnych środków w rozwój bazy materialnej uczelni oraz osiągnięcia uczelni w dotychczasowym kształceniu,

7. Zmiana upoważnienia dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia w drodze rozporządzenia:

1) wskaźników kosztochłonności w grupach kierunków studiów stacjonarnych oraz wskaźniki kosztochłonności stacjonarnych studiów doktoranckich w poszczególnych dziedzinach nauki, mając na uwadze warunki związane z prowadzeniem studiów wynikające Krajowych Ram Kwalifikacji;

2) zasad podziału dotacji, o których mowa w art. 94 ust. 1 i ust 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, z uwzględnieniem:

a) w zakresie zadań, o których mowa w art. 94 ust. 1 pkt 1 tej ustawy- danych o liczbach studentów studiów stacjonarnych i uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich oraz wskaźników kosztochłonności studiów stacjonarnych w grupach kierunków studiów i wskaźników kosztochłonności stacjonarnych studiów doktoranckich w poszczególnych dziedzinach nauki oraz o liczbach nauczycieli akademickich,

b) w zakresie zadań, o których mowa w art. 94 ust. 1 pkt 7 tej ustawy – danych o liczbach studentów i doktorantów w tym niepełnosprawnych, liczbach studentów i doktorantów będących w trudnej sytuacji materialnej,

8. Proponuje się w upoważnieniu do wydania aktu wykonawczego do ustawy dotyczącego regulaminu studiów wprowadzić dodatkowe wytyczne dotyczące egzaminów dyplomowych poprzez dopuszczenie możliwości publicznej obrony pracy dyplomowej na wniosek studenta lub promotora oraz obowiązek przekazywania studentom kopii recenzji pracy dyplomowej, a także poprzez dodanie warunku zapewnienia właściwej realizacji procesu dydaktycznego, przy uwzględnieniu szczególnych potrzeb studentów niepełnosprawnych,

9. Upoważnienie dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków uzyskania punktów przeliczeniowych ECTS i trybu przenoszenia osiągnięć, uwzględniając, przy zapewnieniu porównywalności i odpowiedniości standardów kształcenia i czasu trwania studiów odbywanych w różnych uczelniach, punktowe metody wyrażania osiągnięć studenta, warunki ich przenoszenia i akumulacji oraz tryb uznawania tych osiągnięć, mając na uwadze konieczność zapewnienia kontynuacji kształcenia,

10. Zmiana upoważnienia dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia, w drodze rozporządzenia:

- a) tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz absolwentom jednolitych studiów magisterskich, uwzględniając istniejące tytuły i profil kształcenia;
- b) warunków wydawania wytycznych do opracowania uczelnianych wzorów dyplomów, wzoru suplementu do dyplomów, świadectw o których mowa w ust. 1, uwzględniając formę studiów i poziom kształcenia;
- b) warunków wydawania dyplomów ukończenia studiów prowadzonych wspólnie przez różne uczelnie i instytucje naukowe, również zagraniczne, a także świadectw,

11. Zmiana upoważnienia dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia, w drodze rozporządzenia warunków przyznawania punktów przeliczeniowych ECTS, zasad ich wykorzystania oraz zasad przyznawania dodatkowych punktów przeliczeniowych ECTS dla nie więcej niż 10% najlepszych studentów kierunku studiów, umożliwiającym bezpłatne kształcenie na drugim kierunku studiów, uwzględniając 30 punktów przeliczeniowych dla jednego semestru studiów oraz czas trwania studiów na kierunku określony w standardach kształcenia, o którym mowa w art. 9 pkt 2 ustawy – Prawo o Szkolnictwie Wyższym, a także wzór oświadczenia studenta o spełnianiu warunków do bezpłatnego kształcenia,

12. Zmiana upoważnienia dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłacania nagrody przez ministra za wybitne osiągnięcia dla studentów, liczbę i maksymalną wysokość tej nagrody oraz wzoru wniosku o przyznanie nagrody ministra, uwzględniając:

- a) minimalną średnią ocen uprawniającą do ubiegania się o nagrodę ministra, biorąc pod uwagę oceny ze wszystkich lat studiów oraz zróżnicowanie skali ocen w uczelni,
- b) rodzaje osiągnięć naukowych, takich jak: publikacje i opracowania naukowe, udział w pracach naukowo-badawczych, patenty i wzory użytkowe,
- c) wybitne osiągnięcia w szczególności sportowe lub kulturalne,
- d) termin składania wniosków,

Wysokość nagrody powinna zostać określona na nie większą niż 20 tys. zł,

13. Zmiana upoważnienia dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków i trybu organizowania studiów doktoranckich, ich prowadzenia

i odbywania oraz przyznawania stypendiów doktoranckich, uwzględniając:

- 1) czas trwania studiów i możliwość przedłużania go, w tym prawo do określonego w odrębnych przepisach dodatkowego przedłużenia okresu odbywania studiów doktoranckich o czas trwania urlopu macierzyńskiego, mając na uwadze potrzebę prawidłowego przygotowania do przeprowadzenia przewodu doktorskiego;
- 2) szczegółowe uprawnienia organu tworzącego studia doktoranckie, rady jednostki organizacyjnej i kierownika studiów doktoranckich, uwzględniając potrzebę zapewnienia sprawnego przebiegu studiów i wysokiej jakości kształcenia;
- 3) sprawowanie opieki naukowej i prowadzenie zajęć dydaktycznych przez pracowników bezpośrednio aktywnych naukowo i posiadających co najmniej stopień naukowy doktora

habilitowanego;

4) wzór legitymacji doktoranta i świadectwa ukończenia studiów doktoranckich;

5) wysokość opłat za wydanie legitymacji i świadectwa;

6) okres, na który mogą zostać przyznane stypendia doktoranckie i stypendia za postępy w pracy naukowej,

14. Proponuje się wydanie rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego określającego reguły kształcenia na studiach doktoranckich,

15. Nowe upoważnienie do fakultatywnego wydania przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, rozporządzenia, na wniosek organu prowadzącego kolegium nauczycielskie, nauczycielskie kolegium języków obcych albo kolegium pracowników służb społecznych złożony po zasięgnięciu opinii senatu uczelni publicznej, włączyć do tej uczelni te podmioty określając m.in. zasady przejęcia pracowników i słuchaczy tych placówek, kierunki i specjalności studiów, na które słuchacze tych placówek będą przyjmowani oraz tryb ukończenia studiów pierwszego stopnia,

16. Zmiana upoważnienia dla określenia jedynie przez ministra właściwego do spraw zdrowia, w drodze rozporządzenia limitu przyjęć na kierunki: lekarski i lekarsko-dentystyczny, w poszczególnych uczelniach, uwzględniając możliwości dydaktyczne uczelni oraz zapotrzebowanie na absolwentów,

Do ustawy o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki:

1. Upoważnienie dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia w drodze rozporządzenia kryteriów oceny osiągnięć i dorobku oraz liczbę punktów przypisanych do poszczególnych osiągnięć, a także minimalną liczbę punktów uprawniającą do wszczęcia postępowania habilitacyjnego, biorąc pod uwagę osiągnięcia naukowo-badawcze dla grup nauk i sztuki, współpracę z otoczeniem gospodarczym i społecznym dla grup nauk i sztuki, współpracę międzynarodową dla grup nauk i sztuki, dorobek dydaktyczny i popularyzatorski, znajomość języków obcych i nagrody,

2. Zmiana upoważnienia dla ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, po zasięgnięciu opinii Centralnej Komisji do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowego trybu i warunków, i terminów przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym, postępowaniu o nadanie statusu profesora wizytującego oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, uwzględniając w szczególności:

- 1) dokumenty jakie powinna przedstawić osoba ubiegająca się o wszczęcie przewodu doktorskiego, postępowania habilitacyjnego, postępowania o nadanie statusu profesora wizytującego lub nadania tytułu profesora;
- 2) skład oraz tryb działania komisji i zespołów powoływanych przez rady jednostek organizacyjnych przeprowadzających przewody doktorskie, postępowanie habilitacyjne, postępowanie o nadanie statusu profesora wizytującego lub postępowania o nadanie tytułu profesora uwzględniając możliwość powoływania do składu komisji i zespołów osób posiadających tytuł profesora lub stopień doktora habilitowanego lub status profesora wizytującego, a w przypadku postępowania o nadanie tytułu naukowego – wyłącznie osób z tytułem profesora;
- 3) liczbę i sposób wyłaniania kandydatów na recenzentów w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz wzór ankiety oceniającej dorobek kandydata;
- 4) sposób powoływania oraz skład i tryb działania doraźnej Komisji do Przeprowadzenia Przewodu Habilitacyjnego;
- 5) sposób i tryb przyznawania statusu profesora wizytującego;

- 6) możliwość i warunki powtórnego zdawania egzaminów doktorskich;
- 7) wykaz certyfikatów potwierdzających znajomość języka obcego;
- 8) sposób przedstawiania i oceniania rozpraw doktorskich, w tym także będącymi pracami zbiorowymi, z uwzględnieniem zróżnicowania ze względu na dziedziny nauk i sztuki, a także podejmowania uchwał o nadaniu stopnia doktora lub doktora habilitowanego;
- 9) wzory dyplomów doktorskiego i habilitacyjnego zawierającego godło uczelni lub jednostki naukowej oraz podpisy rektora (dyrektora placówki), przewodniczącego rady i promotor, a w dyplomach habilitacyjnych godło uczelni lub placówki naukowej oraz podpisy rektora (dyrektora placówki) i przewodniczącego rady;
- 10) określenie wysokości opłat za wydanie dyplomu doktorskiego i habilitacyjnego oraz ich duplikatów i odpisów w języku angielskim;
- 11) sposób powiadamiania ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego oraz Centralnej Komisji o nadaniu stopnia doktora lub doktora habilitowanego, wzór odpowiednich zawiadomień oraz sposób ogłaszania nazwisk osób, którym nadano te stopnie.

X. Termin wejścia w życie

Proponowane zmiany powinny zacząć obowiązywać przed rozpoczęciem roku akademickiego 2010/2011, dlatego też ustawa o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, a także niektórych innych ustaw powinna wejść w życie najpóźniej w dniu 1 października 2010 r.

XI. Ocena przewidywanych skutków (kosztów i korzyści) społeczno-gospodarczych regulacji

I. ANALIZA:

1. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych.

Projektowana zmiana ma na celu zmianę systemu finansowania uczelni, jednocześnie nie powodując istotnej zmiany dla budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Regulacja przewiduje możliwość przechodzenia w stan spoczynku przez osoby posiadające tytuł naukowy profesora i ustanowienie z tego tytułu dodatku do emerytury, wypłacanego przez uczelnię. Obecnie wysokość przeciętnej emerytury w grupie profesorów wynosi 4.100 zł, natomiast przeciętny dodatek do emerytury wynosiłby 2.114 zł. Wprowadzenie takiej możliwości spowoduje dodatkowe skutki finansowe dla budżetu państwa w wysokości 65,9 mln zł do roku 2012, przy założeniu, że wszystkie osoby, które osiągną wiek emerytalny zdecydują się przejść w stan spoczynku. Przyznanie dodatku do emerytury także osobom, które przeszły na emeryturę w poprzednich latach spowoduje obciążenie budżetu w wysokości 139,8 mln zł. Ze względu na niepewną sytuację budżetową proponuje się, by objąć tę grupę osób dodatkiem do roku 2015.

Zmiany dystrybucji pomocy materialnej studentom oraz przyznawania kredytów studenckich nie spowodują dodatkowego obciążenia dla budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Możliwość wsparcia finansowego studentów przez jednostki samorządu terytorialnego nie nakłada nowych obowiązków lecz stwarza jedynie możliwość udzielenia dodatkowego świadczenia w ramach posiadanych przez te jednostki środków finansowych.

W ramach tworzenia Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących pierwsze 3 KNOW-y zostaną wyłonione w drodze konkursu w 2011 roku, co będzie skutkowało kosztami dla budżetu Państwa w wysokości około 27 mln zł w 2012 roku. Podobne koszty będą ponoszone przez budżet Państwa

co 2 lata. W 2026, po wyłonieniu 21 KNOW-ów w roku skutki dla budżetu Państwa wyniosą około 40 mln.

2. Wpływ na rynek pracy

Nowelizacja ustawy ma na celu dokonanie istotnej zmiany w systemie zarówno modelu kariery naukowej, a więc także zawodowej osób zatrudnionych w uczelni lub prowadzących badania naukowe, jak również systemu kształcenia studentów i dostosowania go do aktualnych potrzeb rynku pracy, w tym regionalnego rynku pracy. Zmiany – przy zachowaniu autonomii uczelni – polegać mają na zwiększeniu przejrzystości polityki kadrowej, nadaniu jej bardziej motywacyjnego charakteru oraz wyposażeniu rektora w narzędzia do zarządzania kadrami oraz wyeksponowaniu elementów atrakcyjności ścieżki awansu zawodowego. Należy stwierdzić, iż projektowane zmiany poprawią sytuację absolwentów na rynku pracy oraz wspomogą osoby rozpoczynające karierę naukową. Proponowana zmiana znosi zakaz podejmowania dodatkowego zatrudnienia doktorantom stacjonarnych studiów doktoranckich pobierającym stypendium doktoranckie, co ma na celu sprzyjanie rozwijaniu kompetencji młodych naukowców. Ponadto regulacja przewiduje możliwość przechodzenia w stan spoczynku osób posiadających tytuł naukowy profesora, co łączyć się będzie z rezygnacją z podejmowania pracy dydaktycznej oraz zajmowania stanowisk w instytucjach naukowych. Rekompensatę rezygnacji będzie stanowić dodatek uzupełniający emeryturę, które łącznie wynosić będą nie więcej niż 75% kwoty przeciętnego wynagrodzenia zasadniczego (z wysługą lat) profesora zatrudnionego na stanowisku profesora zwyczajnego. Powyższe rozwiązanie ma na celu przyspieszenie kariery naukowej i zawodowej młodszymi nauczycielom akademickim. Ponadto większy nacisk nowe regulacje kładą na poszerzenie oferty edukacyjnej dla osób, które już ukończyły studia, zgodnie z ideą „kształcenia przez całe życie” (*life - long learning*).

3. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki, w tym funkcjonowanie przedsiębiorstw

Nowelizacja ustawy ma na celu dokonanie istotnej zmiany w systemie kształcenia dostosowując go do potrzeb wolnego rynku. Przewiduje się utworzenie specjalnej ścieżki dla wybitnie uzdolnionych studentów, którzy będą mogli rozpocząć zaawansowane badania naukowe zaraz po otrzymaniu tytułu zawodowego licencjata, a nie jak dotychczas ma to miejsce, po otrzymaniu tytułu zawodowego magistra. Ponadto przewiduje się zwiększenie nakierowania uczelni i studentów na kształcenie na kierunkach matematycznych, technicznych i przyrodniczych poprzez stworzenie możliwości zamawiania kształcenia przez ministra. Zamawianie kształcenia na powyższych kierunkach związane jest z aktualnymi tendencjami w gospodarce i służyć będzie inwestowaniu w kapitał intelektualny w strategicznych dla państwa branżach i sektorach gospodarki. Należy zatem stwierdzić, iż projektowane zmiany poprawią konkurencyjność gospodarki poprzez rozwiązania innowacyjne, zwiększą elastyczność uczelni w wyborze i kształtowaniu kierunków studiów oraz programu kształcenia dla swoich studentów.

Wprowadza się możliwość prowadzenia kształcenia wspólnie z pracodawcą, a także kształcenia na zamówienie pracodawcy oraz przewiduje się udział osób – praktyków zawodu w procesie kształcenia. Nowe regulacje kładą nacisk na umożliwienie komercjalizacji wyników badań naukowych, dodając do istniejących rozwiązań także możliwość zakładania i wstępowania do istniejących spółek handlowych typu *spin-off*.

Ponadto przewiduje się ułatwienia w umiędzynarodawianiu szkolnictwa wyższego poprzez poszerzenie oferty dydaktycznej w językach obcych oraz ustanowienia jasnych reguł nawiązywania i prowadzenia współpracy międzynarodowej z zagranicznymi partnerami, zwłaszcza na poziomie studiów doktoranckich.

4. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Nowelizacja ustawy ma na celu stworzenie Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących – uczelni flagowych, wokół których koncentrować się będzie proces dydaktyczny i prowadzenie badań naukowych na najwyższym poziomie, przyciągając lokalny, regionalny, krajowy i międzynarodowy biznes.

Wpisywanie szkół wyższych w politykę regionalną uwzględniającą specyfikę społeczno-gospodarczą regionu, doprowadzi do powstawania konsolidacji regionalnej, służącej tworzeniu centrów naukowych, konsorcjów naukowo-przemysłowych, obejmujących uczelnie różnej rangi i typu, ukierunkowanych na realizację regionalnych strategii rozwoju i innowacji.

II. KONSULTACJE SPOŁECZNE:

Konsultacje społeczne realizowane były od 26.IV.2008 r. zarówno podczas spotkań ministra na uczelniach wyższych, wysyłanych uwag indywidualnie przez pracowników naukowo dydaktycznych na adres podany na stronie MNiSW oraz uwag przesyłanych przez instytucje i podmioty, których prawa i obowiązki regulują ustawy. Na trzech etapach konsultacjom poddano następujące podmioty:

Konfederację Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konfederację Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułu Naukowego, Państwową Komisję Akredytacyjną, Radę Główną Szkolnictwa Wyższego, Parlament Studentów RP, Krajową Reprezentację Doktorantów, Sekcję Krajową Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”, Wolny Związek Zawodowy „Sierpień 80” Komisja Krajowa, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego, Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”, Konfederację Pracodawców Polskich, Business Centre Club, Krajową Izbę Gospodarczą, Forum Związków Zawodowych, Rada Główna Jednostek Badawczo Rozwojowych, Rada Nauki, Polska Akademia Nauk, Polska Akademia Umiejętności.